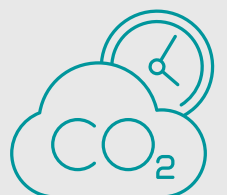
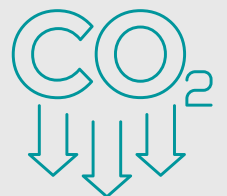
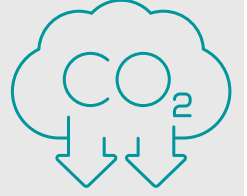
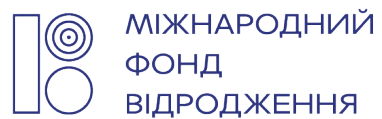

МОНІТОРИНГ ДЕКАРБОНІЗАЦІЇ

I квартал 2024 р.

Документ підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у рамках проєкту «Підтримка декарбонізації економіки України через розробку нових моделей фінансування за рахунок використання боргових зобов'язань. Стадія 4».

Відповідальність за зміст цього документа несе ГО «ДІКСІ ГРУП» і за жодних обставин зміст не може вважатися таким, що відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

© ГО «ДІКСІ ГРУП», 2024 р.

Зміст

РЕЗЮМЕ.....	4
1. ВДЕ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ.....	8
1.1. Ситуація в Україні.....	8
1.1.1. ВЕС поза балансуючою групою “ГарПока”	10
1.1.2. Місцеві енергетичні плани.....	11
1.2. Міжнародний досвід.....	11
1.2.1. Механізми підтримки вітроенергетики.....	11
1.2.2. Енергетичні плани на місцях.....	16
1.3. Рекомендації.....	19
2. КЛІМАТ ТА ДОВКІЛЛЯ.....	21
2.1. Ситуація в Україні.....	21
2.1.1. Нові засади державної кліматичної політики.....	27
2.2. Міжнародний досвід.....	36
2.2.1. Інтегрована політика ЄС у сфері енергетики та клімату.....	36
2.3. Рекомендації.....	41
3. НАДРОКОРИСТУВАННЯ.....	43
3.1. Ситуація в Україні.....	43
3.1.1. Управління відходами видобувної промисловості.....	46
3.2. Міжнародний досвід.....	50
3.2.1. Управління відходами видобувної промисловості.....	50
3.3. Рекомендації.....	51

РЕЗЮМЕ

Цим моніторингом аналітичний центр DiXi Group прагне зафіксувати основні події й тенденції у трьох сферах, що є ключовими для декарбонізації економіки України. Моніторинг декарбонізації аналізує сучасний стан та ефективність заходів, що регулюють використання відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) та підвищення енергоефективності, зменшення впливу на клімат та покращення стану довкілля, а також раціонального використання природних ресурсів. Крім того, документ містить аналіз кращих світових практик, що можуть бути актуальними та застосованими в Україні у відповідних сферах, з метою забезпечення бази для розробки та вдосконалення національних стратегій та законодавства в сфері енергетичної політики, захисту довкілля та сталого розвитку України.

ВДЕ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

Україна активізувала роботу над розвитком сектору ВДЕ на конкуретних засадах та із прив'язкою до національних цілей. Парламент прийняв закон про стабілізацію розрахунків на ринку електроенергії, зокрема спрямований на підтримку виробників з ВДЕ. Було презентовано проєкт Стратегії розвитку водневої енергетики до 2050 року, затверджено постанову про впровадження гарантій походження електроенергії з ВДЕ, а також удосконалено аукціонну модель підтримки, спрощуючи умови для інвесторів у проєкти ВДЕ.

За останні кілька місяців уряд та парламент прийняли ряд важливих законодавчих та регуляторних ініціатив і з питань енергоефективності, зокрема було затверджено Стратегію термомодернізації будівель до 2050 року, Концепцію програми підтримки термомодернізації будівель до 2030 року та відповідний план заходів. Стартувала предметна робота із розробки місцевих енергетичних планів (МЕПів).

Рекомендації на посилення політик та ініціатив, спрямованих на створення сприятливого середовища для розвитку ВДЕ, підвищення енергоефективності та скорочення викидів парникових газів:

- впроваджувати схеми підтримки для вітроенергетичного сектору, які реагують на умови ринку, сприяють участі та зацікавленості місцевих громад;
- передбачити можливості фінансової підтримки досліджень та інновацій у галузі вітроенергетики, що сприятиме вдосконаленню технологій та зниженню вартості виробництва, забезпечить навчання та підготовку спеціалістів;
- розглянути можливість створення структури, аналогічної Офісу вітроенергетичних технологій Міністерства енергетики США, який би зосереджувався на стимулюванні розвитку вітроенергетики;
- розвивати державні механізми та заохочувати інвесторів подаватись на програми міжнародної фінансової підтримки;
- передбачити механізми для надання технічної та фінансової підтримки місцевим органам влади з розробки і реалізації МЕПів, що може включати навчання персоналу на місцях, консультації з планування та доступ до фінансування;
- забезпечити ефективну вертикальну та горизонтальну координацію між громадами, регіонами та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення ефективного виконання МЕПів, напр. через діяльність робочих груп (за прикладом Нідерландів);
- забезпечити доступ до енергетичних та інших просторових даних, створити систему обміну даними між операторами мереж, постачальниками енергії та громадами (по завершенню режиму воєнного стану - і для публічного доступу до такої інформації на місцевому рівні).

- розробити механізми моніторингу та оцінки виконання МЕПів, щоб вчасно виявляти проблеми та коригувати їх для досягнення цілей;
- активніше залучати громадськість та інших стейкхолдерів до процесу розробки МЕПів.

КЛІМАТ ТА ДОВКІЛЛЯ

Розробка та вдосконалення нормативно-правової бази у сфері охорони довкілля стосувалася моніторингу викидів, обліку відходів, діяльності Держекоінспекції тощо. Зокрема, були розроблені проєкти регуляторних актів, що визначають: нові стандарти моніторингу, кількісного визначення та звітності про викиди парникових газів; вимоги до маркування озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів; порядок функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем; порядок розроблення планів управління відходами підприємств, установ та організацій; виявлення та обліку відходів, власник яких не встановлений; проєкт Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Також затверджено зміни до Методичних рекомендацій з оцінки викидів парникових газів за видами діяльності установок, Методичні рекомендації щодо здійснення післяпроектного моніторингу та Методичні рекомендації з розроблення місцевих планів управління відходами. З'явилися й нові законодавчі ініціативи: щодо екологічного податку за збереження відходів та розміщення видобувних відходів, відповідальності за недотримання вимог Закону «Про стратегічну екологічну оцінку».

Значимі зрушення відбулися у питаннях формування державної політики у сфері клімату, яка досі мала фрагментарний характер і часто розглядалася як складова виключно екологічної політики. Відсутність системного підходу до побудови архітектури кліматичного врядування ускладнює прийняття управлінських рішень щодо забезпечення пом'якшення та адаптації до зміни клімату в масштабах усієї економіки.

На початку 2024 року Міндовкілля та Мінекономіки завершили підготовку та опублікували проєкт закону «Про основні засади державної кліматичної політики» (рамкового кліматичного закону), проєкт Національного плану з енергетики та клімату (НПЕК) та проєкт Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, які мають стати основою формування системного підходу до реалізації державної політики у сфері клімату.

Також Уряд України затвердив два документи стратегічного планування, які включають серед іншого й кліматичні реформи: план заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у звіті про прогрес України в рамках «пакета розширення» 2023 року, та План України з метою реалізації програми Ukraine Facility.

В результаті аналізу проєктів, націлених на запровадження нових рамок державної кліматичної політики, а також досвіду ЄС у цій сфері, підготовлено наступні рекомендації:

- доопрацювати проєкт НПЕК з урахуванням моделювання у сфері ЗЗЗЛГ та рекомендацій Єврокомісії в ході оцінки проєктів оновлених НПЕКів країн ЄС, врахувати успішні кейси держав ЄС у певних аспектах формування державної кліматичної політики;
- забезпечити синхронізацію завдань НПЕК з регіональними та місцевими стратегіями розвитку, програмами скорочення викидів та МЕПами;
- включити до законопроєкту «Про основні засади державної кліматичної політики» ряд стратегічних документів (МЕПи, Стратегію формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, план заходів з реалізації глобальної ініціативи із скорочення викидів метану «Global Methane Pledge»);

- запровадити підхід, який би передбачав міжрегіональне узгодження кліматичних та енергетичних цілей таким чином, щоб сумарно заходи усіх регіонів давали достатній ефект для досягнення загальнонаціональних цілей;
- у законопроект «Про основні засади державної кліматичної політики» додати норму, що передбачає затвердження порядків розробки Довгострокової стратегії й Національно-визначеного внеску, а також включити вимогу, що при розробці порядків підготовки стратегічних документів слід враховувати норми Регламенту (ЄС) 2018/1999;
- опрацювати механізми фінансового забезпечення заходів державної допомоги й підтримки на впровадження заходів для «зеленого» розвитку та пом'якшення зміни клімату та/або адаптації до неї, що передбачають використання цільових фондів, певних видів податків та надходжень до державного бюджету, включаючи доходи від торгівлі квотами на викиди парникових газів;
- узгодити показники звітності Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року з переліком індикативних показників, які мають бути включені до інтегрованої звітності у сфері енергетики та клімату відповідно до положень Регламенту (ЄС) 2018/1999, визначити конкретні кількісні індикатори або передбачити посилання на стратегічні документи, які визначатимуть їх кількісне цільове значення.
- узгодити перелік стратегічних документів, розробка яких передбачаються проектом «Про основні засади державної кліматичної політики», з переліком стратегічних документів, зазначених у проекті Стратегії (зокрема, це стосується секторальних, регіональних та місцевих стратегій та планів скорочення викидів).
- додати до операційного плану заходів Стратегії завдання з розробки секторальних, регіональних та місцевих стратегій та планів скорочення викидів парникових газів та затвердження порядків розробки ряду стратегічних документів у сфері енергетики та клімату;
- узгодити основну довгострокову кліматичну ціль по досягненню кліматичної нейтральності, синхронізувавши її із ціллю ЄС (2050 рік);
- організувати систему імплементації політик і заходів НПЕК, а також дворічну інтегровану звітність про прогрес у сфері енергетики та клімату як того вимагає Регламент (ЄС) 2018/1999, включивши до її складу показники, визначені Статтями 17-25 та Додатком IX цього Регламенту;
- передбачити на етапі розробки місцевих планів скорочення викидів парникових газів та МЕРів механізм узгодження цільових показників з цілями та завданнями регіональних планів скорочення викидів та НПЕК.

НАДРОКОРИСТУВАННЯ

У звітному періоді було прийнято та опубліковано до обговорення ряд нормативно-правових актів, у т.ч. націлених на зменшення та запобігання впливу видобувної галузі на довкілля. Зокрема, урядом було внесено зміни до Положення про порядок надання гірничих відводів, Міндовкілля затвердило порядок та умови страхування ризиків при промисловій розробці родовищ нафти і газу, також затверджено низку примірних угод про умови користування надрами.

Верховна Рада прийняла Закон №3577-IX, що продовжує термін дії мораторію на реалізацію виконавчих проваджень та заходів примусового виконання рішень щодо державних вугледобувних підприємств, на порушення справ про банкрутство державних вугледобувних підприємств до 1 січня 2025 року. Важливим кроком стало прийняття постанови уряду, що визначає порядок використання (реалізації) частини виробленої продукції (природного газу), що залишається у власності держави відповідно до угоди про розподіл продукції.

Держгеонадра опублікувала до обговорення законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення законодавства у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр» та проект постанови «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу геологічного середовища». Міненерго та Багатостороння група з імплементації Ініціативи прозорості видобувних галузей (ІПВГ) в Україні презентували національний Звіт ІПВГ за 2022 рік.

Також, у лютому-березні Міндовкілля провело громадське обговорення законопроекту «Про управління відходами видобувної промисловості», що передбачає масштабну реформу у сфері відходів видобутку корисних копалин, яка створює підстави для переробки таких відходів, їх повторного використання, оцінки запасів та переведення їх в категорію техногенних родовищ.

За результатами аналізу законопроекту підготовлено наступні рекомендації:

- додати конкретні порогові значення для визначення порядку віднесення об'єктів для відходів видобувної промисловості до об'єктів категорії «А», орієнтуючись на норми директив 91/689/ЄЕС, 67/548/ЄЕС та 1999/45/ЄС;
- налагодити систему обліку та проведення інвентаризації накопичених відходів видобувної промисловості у регіонах, встановити їх власність (особливої уваги потребують об'єкти промислових відходів, оператор яких невідомий);
- розпочати роботу над створенням Реєстру операторів відходів видобувної промисловості, сформувати впорядковану базу промислових відходів з визначенням їх об'ємів, хімічного складу, токсичності та шкідливості, ризиків виникнення аварій тощо, визначити техногенні об'єкти діяльність яких може спровокувати виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру;
- формувати державну політику, спрямовану на стимулювання використання відходів видобувної промисловості як вторинного ресурсу або проведення їх подальшої утилізації/переробки, видалення шляхом застосування відповідних технологій, у т.ч. інноваційних;
- забезпечити переклад та затвердження НДТМ у сфері управління відходами видобувної промисловості (MWEI BREF, 2018), прибрати з частини 6 статті 5 законопроекту формулювання про рекомендаційний характер методичних рекомендацій НДТМ, оскільки в частині 1(3) статті 23 передбачено обов'язок оператора використовувати НДТМ.
- уточнити в законопроекті норми щодо радіоактивних відходів видобутку, зокрема порядок визначення таких відходів як радіоактивних, суб'єкти та методи такого визначення;
- розробити механізм передачі та використання коштів фінансового забезпечення уповноваженим державним органам у разі нездійснення оператором пост-експлуатаційних заходів (утримання об'єкта для відходів видобувної промисловості після закриття, рекультивациі земель, контролю та моніторингу) та визначити порядок виконання відповідних заходів державою;
- забезпечити, щоб підзаконні акти розроблялися у відповідності до *acquis* ЄС;
- при плануванні діяльності з управління відходами видобувної промисловості враховувати методичні рекомендації НДТМ та відомості керівного документа щодо найкращих практик;
- забезпечити розгляд та прийняття законопроекту протягом 2024 року, забезпечити відповідність прийнятого закону нормам Директиви 2006/21/ЄС.

1.1. Ситуація в Україні

Регуляторні та законодавчі ініціативи

- **29.12.2023 р.** урядом [прийнято](#) постанову, якою затверджено перелік об'єктів енергетики на які не поширюються мінімальні вимоги до енергетичної ефективності будівель та які не підлягають сертифікації енергетичної ефективності.
- **03.01.2024 р.** уряд [затвердив](#) технічний регламент, який встановлює європейські вимоги до екодизайну для побутових посудомийних машин. Прийнятий регламент набере чинності через шість місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні.
- **10.01.2024 р.** Верховна Рада України прийняла за основу [законопроект №5399](#) про внесення змін до Податкового кодексу щодо стабілізації розрахунків на ринку електричної енергії. Як [повідомляється](#), згідно з пояснювальною запискою, відповідна норма спрямована на тимчасове зменшення податкового навантаження на виробників електроенергії з ВДЕ, які системно недоотримують оплату від ДП «Гарантований покупець» за фактично поставлений товар. Крім того, законопроект передбачає пролонгацію до 1 січня 2026 року норм щодо застосування касового методу для нарахування ПДВ для учасників ринку електроенергії.
- **13.01.2024 р.** Міненерго [презентувало](#) проєкт Водневої Стратегії до 2050 року.
- **16.01.2024 р.** уряд [затвердив](#) постанову, яка вдосконалює механізм реалізації програми «єВідновлення», щоб усунути незручності та розбіжності та максимально спростити шлях від подачі заявки до отримання компенсації, купівлі чи будівництва житла.
- **16.01.2024 р.** уряд [затвердив](#) порядок проведення сертифікації осіб, які мають намір провадити діяльність із сертифікації енергетичної ефективності, енергетичного аудиту будівель та обстеження технічних установок.
- **19.01.2024 р.** уряд [надав](#) дозвіл «Укренерго» на розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельних ділянок для їх подальшого використання при будівництві лінії електропередачі від Дністровської ГАЕС до підстанції «Вінницька».
- **02.02.2024 р.** уряд [ухвалив](#) рішення щодо перетворення державного підприємства «Гарантований покупець» в акціонерне товариство, 100% акцій у статутному капіталі якого належать державі та не підлягають приватизації.
- **14.02.2024 р.** Мінекономіки [оприлюднило](#) для публічного обговорення проєкт Національного плану з енергетики та клімату (НПЕК).
- **16.02.2024 р.** Мінінфраструктури [затвердило](#) Методику розроблення місцевих енергетичних планів.
- **16.02.2024 р.** уряд [затвердив](#) план пріоритетних дій на 2024 рік, що визначає відновлення та енергетичну незалежність серед пріоритетів. Ключовою реформою щодо енергетичної незалежності є імплементація європейських правил, а також повна інтеграція з ЄС (як об'єднання ринків, так і збільшення фізичних можливостей для експорту-імпорту електроенергії).

- **27.02.2024 р.** уряд [схвалив](#) постанову «Про запровадження гарантій походження електроенергії, виробленої з ВДЕ», якою передбачено затвердження Порядку видачі, обігу та погашення гарантій походження електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел, а також затвердження Порядку визначення екологічної цінності цієї електроенергії. Також буде створено реєстр гарантій походження, який адмініструватиме НКРЕКП.
- **01.03.2024 р.** уряд [схвалив](#) постанову, що удосконалює аукціонну модель продажу «зеленої» електроенергії. Для інвесторів спрощуються умови участі в аукціонах, зокрема наявність земельної ділянки та технічних умов на приєднання не буде обов'язковою умовою під час подання заявок. Також передбачено певну гнучкість – можливість проводити аукціони разом із установками зберігання енергії, на визначених земельних ділянках або спорудах. Термін дії договору, укладеного переможцем аукціону із гарантованим покупцем, скорочується із 20 років до 12 років.
- **12.03.2024 р.** уряд [затвердив](#) порядок здійснення гарантованим покупцем експорту електричної енергії. Як зазначається, це підвищить ефективність реалізації «зеленої» електроенергії, зменшить обсяги розвантаження виробників з ВДЕ в умовах профіциту і покращить можливості «ГарПок» здійснювати розрахунки з інвесторами.

Новини уряду, ЦОВВ, державних компаній

- **26 січня** міністр енергетики Герман Галущенко [повідомив](#), що впродовж 2022-2023 років в Україні було введено понад 660 МВт нових потужностей ВДЕ. Зокрема, протягом 2022 року побудовано близько 312 МВт нових потужностей, у 2023 році - близько 350 МВт. Це сонячні, вітрові електростанції, а також біогазові та малі гідроелектростанції.
- Українська вітроенергетична асоціація (УВЕА) [повідомила](#), що за два роки повномасштабної війни вітроенергетичні потужності України зросли на 228 МВт, у т.ч. за 2023 рік – на 146,3 МВт. Потужність української вітрогенерації сягає 1900,8 МВт.
- Міністр енергетики Герман Галущенко [повідомив](#), що протягом 2022 року побудовано близько 312 МВт нових потужностей ВДЕ, у 2023-му введено у роботу близько 350 МВт, зокрема сонячні, вітрові електростанції, а також біогазові та малі гідроелектростанції.
- 25 січня ТОВ «УК « Вітряні парки України» [завершило](#) монтаж першої вітротурбіни потужністю 4,8 МВт вітропарку «Островський», який будують на заході країни.
- На початку січня Україна [увійшла](#) до європейської спільноти у сфері когенерації - асоціації COGEN Europe.
- ПрАТ «Укргідроенерго» та Європейський інвестбанк (ЄІБ) [підписали](#) меморандум про співпрацю для підтримки гідроенергетики в Україні. ЄІБ розглядає можливість виділення на вказані цілі близько 100 млн євро.
- «Ощадбанк» [планує](#) взяти участь у фінансуванні будівництва на заході України 100 вітроелектростанцій загальною потужністю 520 МВт.
- На початку лютого уряд Швеції [виділив](#) 26,4 млн євро на проєкти енергоефективності в Україні. Кошти спрямують у вигляді грантової підтримки громадам за рішенням донорів Фонду Е5Р.
- Єврокомісія [прагне](#) включити українські міста до Ініціативи «Виклики розумних міст», що підтримує міста задля інтелектуального, «зеленого» та соціально відповідального відновлення.

- Держенергоефективності відкрило офіси декарбонізації в [Житомирі](#), [Вінниці](#), [Рівному](#), [Харкові](#).
- Держенергоефективності [планує](#) у 2024 році акумулювати близько 26 млн дол. для роботи Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації.
- Заступник міністра енергетики Ярослав Демченков [вказав](#), що Україна стала асоційованим членом Ініціативи трьох морів (3SI), що сприятиме енергетичній безпеці регіону.
- 27 січня міністр енергетики Герман Галущенко [підписав](#) наказ про створення робочої групи з питань погашення заборгованості на ринку електричної енергії. Зазначається, що група має оперативно напрацювати дієвий механізм збалансування фінансового стану учасників ринку, зокрема оператора системи передачі, виробників електроенергії з альтернативних джерел, яким встановлено «зелений» тариф, гарантованого покупця.
- В рамках Проєкту енергетичної безпеки (ПЕБ) USAID було [закуплено](#) 91 когенераційну установку для 32 міст України та двох університетів. Станом на 15 лютого вже доставлено 57 таких установок потужністю від 50 кВт до 1500 кВт.

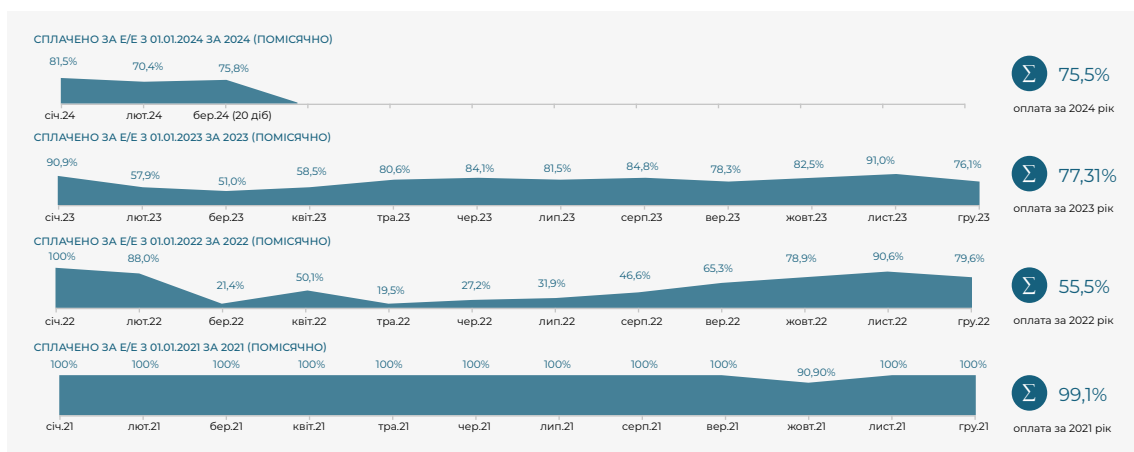
1.1.1. ВЕС поза балансуною групою «ГарПока»

25 квітня 2023 року НКРЕКП [визначила](#) процедуру входу та виходу об'єктів електроенергетики, яким встановлено «зелений» тариф (ЗТ), із балансуною групи ДП «Гарантований покупець» («ГарПок»). Так, виробники з ВДЕ отримали можливість вийти «в ринок» та, за бажанням, повернутись до схеми підтримки зі збереженням «зеленого» тарифу.

Починаючи з того часу, виробники почали виходити і торгувати електроенергією на різних сегментах ринку на загальних засадах: із 1 липня з балансуною групи «ГарПока» [вийшло](#) 4 учасники, ще троє – пішли з 1 вересня. Найбільше цей процес торкнувся операторів вітроелектростанцій, адже ті мають найнижчий «зелений» тариф, близько 3700 грн/МВт·год, що є нижчим за ринкові ціни в більшості розрахункових періодів. Крім того, рівень розрахунків з виробниками з ВДЕ за «зеленим» тарифом залишається низьким.

За [інформацією](#) голови УВЕА Андрія Конеченкова, з жовтня 2023 року вітрові електростанції, за винятком однієї, повністю вийшли на продаж електроенергії на вільному ринку, відмовившись від посередницьких послуг «ГарПока». За його словами, основною причиною відмови ВЕС від послуг «ГарПока» стала хронічна заборгованість з виплати компенсацій ВДЕ-генерації за «зеленим» тарифом.

Рівень розрахунків з виробниками за «зеленим» тарифом, станом на 25 березня 2024 р.

Джерело: «ГарПок»

Втім, попри війну та стабільні проблеми з виплатами за «зеленим» тарифом, вітрова енергетика продовжує розвиватись. За два роки повномасштабної війни вітроенергетичні потужності України [зросли](#) на 228 МВт, за 2023 рік – на 146,3 МВт. Станом на лютий 2024 року, потужність української вітрогенерації сягала 1900,8 МВт. Водночас, станом на кінець 2023 року безпосередньо генерували електроенергію лише 583,8 МВт ВЕС, оскільки 71% вітрових потужностей досі залишаються на тимчасово окупованих територіях і не постачають «зелену» електроенергію в об'єднану енергосистему України.

В таких умовах, Україні необхідні механізми підтримки вітроенергетичного сектору, щоб забезпечити і надалі стабільне нарощення вітрових потужностей.

1.1.2. Місцеві енергетичні плани

Згідно із [статтею 6 Закону «Про енергетичну ефективність»](#), до кінця жовтня 2024 року мають бути розроблені місцеві енергетичні плани (МЕПи), які повинні узгоджуватися із національними цілями енергоефективності та Національним планом дій з енергоефективності. МЕПи мають сприяти досягненню національних цілей з енергоефективності, розвитку ВДЕ, досягненню максимального рівня скорочення викидів тощо.

21 грудня 2023 року наказом Мінінфраструктури було [затверджено](#) Методику розроблення місцевих енергетичних планів, що визначає склад та зміст, а також порядок розроблення, оновлення та моніторингу МЕПів та програм на їх виконання. Відповідно до методики, МЕП має описувати:

- стан енергетичного розвитку територіальної громади;
- цілі сталого енергетичного розвитку територіальної громади;
- проєкти сталого енергетичного розвитку територіальної громади;
- організацію виконання та фінансування;
- очікувані результати виконання.

Станом на квітень 2024 року, лише кілька громад України ([із 1439](#)) мають розроблені та затверджені МЕПи, зокрема [Сумська](#) територіальна громада, [Оржицька](#) селищна територіальна громада. Громадські організації та проєкти міжнародної технічної допомоги тільки почали роботу з громадами над розробкою МЕПів, зокрема 10 громад [підтримує](#) DiXi Group, а 48 [допоможуть](#) експерти U-LEAD.

1.2. Міжнародний досвід

1.2.1. Механізми підтримки вітроенергетики

ЄС (план дій з розвитку вітрового сектору). Майже рік тому Єврокомісія оприлюднила [план дій у галузі вітроенергетики](#) (European Wind Power Action Plan), щоб стимулювати перехід до чистих джерел енергії та [посилити](#) діяльність із досягнення 45% частки ВДЕ в кінцевому енергоспоживанні до 2030 року. План дій визначає перелік негайних заходів, які мають бути вжиті спільно Єврокомісією, країнами-членами ЄС та представниками вітроенергетичного бізнесу, [зосереджені](#) на шести основних напрямках. Цей ряд ініціатив задаватимуть тренд для розвитку галузі не лише в країнах ЄС, а й поза його межами.

Крім того, Єврокомісія очікує, що морська вітроенергетика зробить значний внесок у досягнення кліматичних та енергетичних цілей ЄС у найближчі роки. Як [зазначається](#), щороку потрібно встановити в середньому майже 12 ГВт офшорних (морського базування) ВЕС, що в 10 разів більше, ніж 1,2 ГВт, встановлені 2022 року.

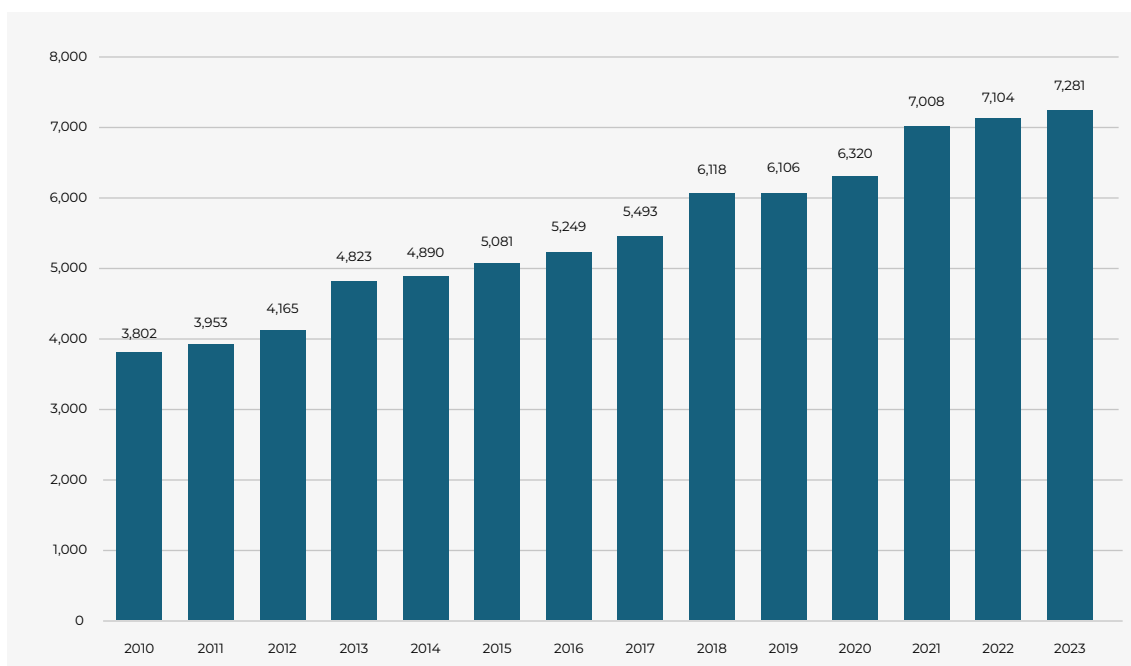
Щоб [досягти цих цілей](#), Єврокомісія подвоює зусилля, спрямовані на підтримку сектору, ініціюючи додаткові заходи зі:

- зміцнення мережевої інфраструктури та регіонального співробітництва;
- прискорення видачі дозволів;
- забезпечення комплексного морського просторового планування;
- посилення стійкості інфраструктури;
- підтримки досліджень та інновацій;
- розвитку ланцюгів поставок та відповідних навичок.

Данія (схеми підтримки наземних ВЕС). Понад 50 років Данія працює над розвитком вітроенергетичного сектору та продовжує відстоювати свої позиції світового лідера в інтеграціях ВДЕ в енергосистему. У 1970-х роках країна [стикнулася](#) зі зростанням цін на нафту та великим дефіцитом палива, що призвело до зупинки частини економіки. Відтоді Данія, націлившись на енергетичну автономію, зробила ставку на ВДЕ.

До 2000 року в країні було побудовано 6 тис. вітрових турбін. У 1980-х роках розпочали роботу 20 виробників обладнання. У 1991 році на мілководді на південному сході Данії була створена перша офшорна вітроелектростанція (зараз демонтована). З тих пір данські вітрові установки поширюються в Північному та Балтійському морях.

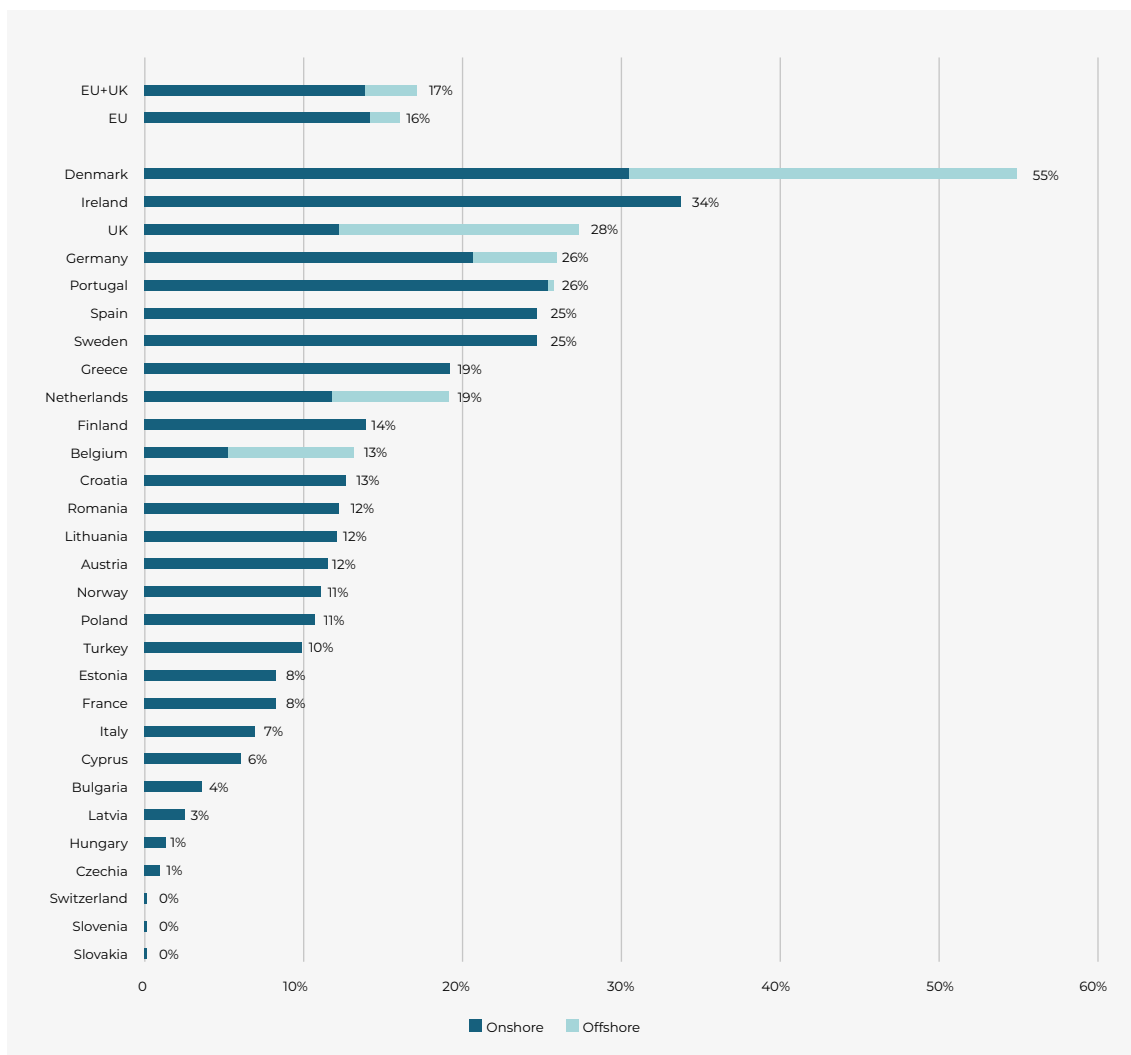
Встановлена потужність ВЕС Данії за 2010-2023 р., МВт

Джерело: [Statista](#)

У 2015 році Данія [встановила](#) світовий рекорд – понад 42% спожитої енергії в країні було вироблено на ВЕС. У 2022 році країна ще наростила потужності, [покривши](#) 55% потреб за рахунок енергії вітру. Так, частка вітрової генерації у загальному виробництві електроенергії зростає із 43,8% у 2021 році до 53,4% у 2022 році.

Покриття потреб в електроенергетиці за рахунок ВЕС в країнах ЄС (2022 р.), %

Джерело: [WindEurope](#)

Досягти такого рівня розвитку сектору вдалось завдяки постійним інвестиціям у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи в галузі вітроенергетики, що надходить як від державних програм, зокрема через [програми](#) розвитку та демонстрації енергетичних технологій (Energy Technology Development and Demonstration Programme - EUDP), якою керують Данське енергетичне агентство та Інноваційний фонд Данії, так і від [приватних фондів](#) та інвесторів, зокрема представників вітроенергетичного сектору.

Крім того, Данське енергетичне агентство зосереджене на просуванні виробництва наземних вітрових турбін за допомогою схем підтримки та субсидій.

В частині [схем підтримки](#) ВДЕ, у Данії відбувалися зміни - від фіксованого пільгового тарифу до тендерів, де ВДЕ-технології (вітрова, сонячна, гідроенергія та енергія хвиль) конкурували за ціну. Фінансування надавалося проєктам, які могли забезпечити виробництво енергії з ВДЕ за найнижчою ціною. Останній тендер відбувся у 2021 році, а підтримка нових наземних вітрових потужностей більше [не надається](#): девелопери працюють на ринкових умовах. Проте схеми інвестиційної допомоги все ще доступні для експериментальних вітрових турбін.

Втім, у Данії перейшли від традиційних схем підтримки ВЕС - до схем, спрямованих на місцеві громади, які розташовані поблизу ВДЕ-установок. Так, [серед механізмів підтримки](#), що спрямовані на заохочення місцевого населення до встановлення вітрових турбін і СЕС:

- схема втрати вартості майна дозволяє сусідам і місцевим жителям отримати компенсацію від власника ВДЕ за втрату вартості їхнього майна, спричинену запуском та експлуатацією вітрових турбін та фотоелектричних установок;
- схема придбання дає власникам найближчих будинків право продати свою житлову нерухомість власнику ВДЕ, якщо втрата вартості майна перевищує 1%;
- бонусна схема дає право домогосподарствам, що знаходяться поруч з установками ВДЕ, отримувати щорічну плату (бонус) відповідно до частки виробництва станції, що сплачується власниками установки;
- схема зеленого фонду зобов'язує власників ВДЕ-установок сплачувати одноразову суму до фонду, яким керує громада, на території якої встановлено установку.

Крім того, Данія швидко реагує на проблеми ринку для потреб балансування системи. Так, на початку 2024 року, з метою скорочення обмежень відпуску вітрової генерації та відключень данських вітрових потужностей було впроваджено [нову модель](#) торгівлі електроенергією з Німеччиною - зустрічна торгівля була переведена з балансуємого на внутрішньодобовий ринок, за рахунок чого вдалось збільшити споживання та збалансувати енергосистему.

Таким чином, досвід Данії у впровадженні схем підтримки, які реагують на ринкові умови, був би цінним Україні, яка вже [очікує](#) від Данії на проведення оцінки потужностей вітрової генерації, а також підтримку розвитку законодавчої бази морської вітроенергетики.

США (можливості фінансової підтримки ВЕС). Енергія вітру є джерелом енергії, що знаходиться на стадії розвитку у США, [забезпечуючи](#) понад 10% виробництва електроенергії.

Офіс вітроенергетичних технологій Міністерства енергетики США (Wind Energy Technologies Office) зосереджується на сприянні розвитку сектору та його конкурентоспроможності, підтримуючи дослідження та інновації, які підвищують доступність енергії, надійність і стійкість, а також зміцнюють енергетичну безпеку США, економічне зростання та сталість.

Офіс [фінансує](#) науково-дослідну діяльність через конкурси та не фінансує купівлю чи встановлення вітроенергетичних систем окремими особами чи компаніями. На сторінці [Офісу](#), а також на сторінці фінансових можливостей Міністерства енергетики США ([EERE Funding Opportunities](#)) міститься перелік актуальних пропозицій за якими можна отримати фінансування на дослідження чи інноваційну розробку, серед яких:

- національні та регіональні дослідження та розробка морських вітрових технологій;
- інноваційне виробництво лопатей у США;
- переробка матеріалів вітрових турбін та інші.

Крім того, США мають численні [федеральні програми](#), доступні для підтримки розгортання ВЕС, від Міністерства енергетики, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства торгівлі, Міністерства транспорту та інших федеральних агентств. Ресурси охоплюють податкові пільги, гранти та можливості фінансування, а також інші програми федерального фінансування.

Наразі федеральний уряд пропонує кілька податкових пільг для вітрових проєктів. За надання фіскальних стимулів відповідає Служба внутрішніх доходів Міністерства фінансів США. Підприємства, які розпочнуть будівництво ВЕС до 31 грудня 2024 року, мають право на федеральну [податкову пільгу на інвестиції в енергетику](#), прив'язану до загальної

вартості об'єкта, або федеральну [податкову пільгу на виробництво з ВДЕ](#), прив'язану до обсягу енергії, виробленої протягом десяти років. Починаючи з 2025 року, ці податкові пільги будуть замінені технологічно нейтральними податковими пільгами для установок з нульовими або близькими до нуля викидами. Дані податкові пільги будуть зупинені у 2032 році, або коли загальні викиди парникових газів в енергетичному секторі знизяться щонайменше до 75% нижче рівня 2022 року.

Крім того, відповідно до [розділу 17](#) Програми гарантування позик на інноваційну енергетику, Управління кредитних програм Міністерства енергетики фінансує масштабні проекти ВДЕ, надаючи кредитні гарантії на сукупну суму 1,69 млрд дол. США. Наразі підтримано [чотири комерційних вітроенергетичних проєкти](#).

Міністерство енергетики США надає фінансування малому бізнесу для проєктів досліджень і розробок у сфері ВДЕ через програми інноваційних досліджень і передачі технологій для малого бізнесу ([Small Business Innovation Research and Small Business Technology Transfer](#)).

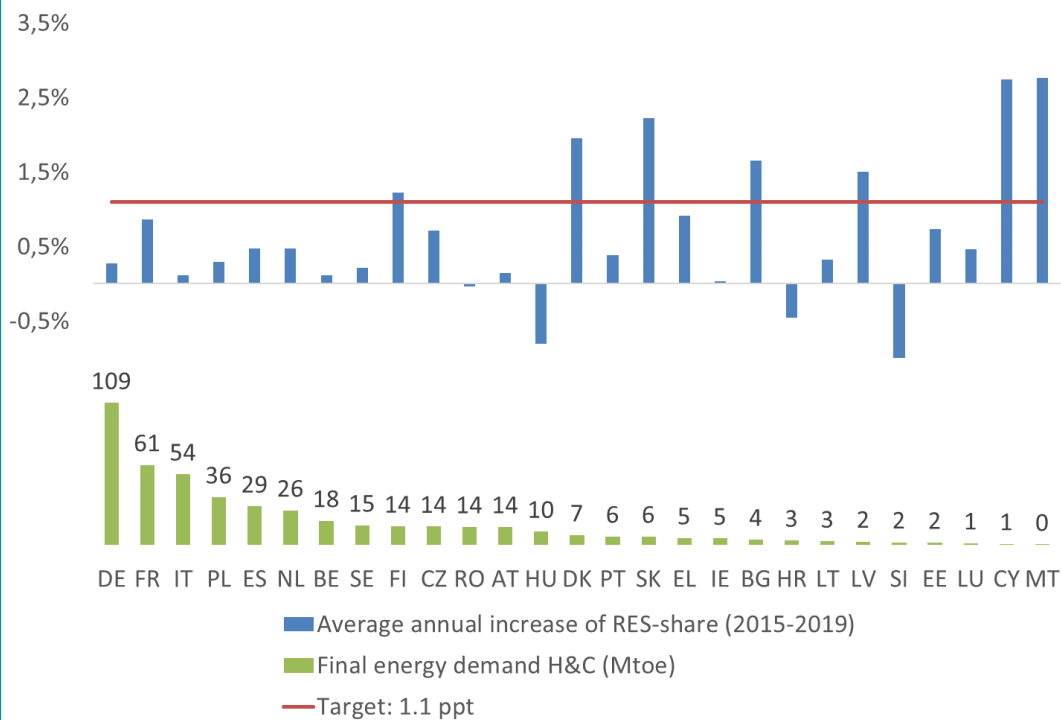
Крім того, у лютому 2024 року Міністерство сільського господарства і Міністерство енергетики США [запустили](#) нову ініціативу, щоб допомогти фермерам скоротити витрати та збільшити дохід за допомогою технологій ВДЕ, які недостатньо використовуються ними, включаючи невеликі вітроенергетичні проєкти. У рамках програми [Rural Energy for America](#) буде надано фінансування 400 фермерам по всій країні для розгортання невеликих вітрових установок. Як [зазначається](#), такі проєкти підтримують енергонезалежність, надійність місцевої електричної мережі та підвищують стійкість, забезпечуючи резервне живлення, особливо в поєднанні з установками зберігання. Такі проєкти також створюють робочі місця та інвестиції в сільську економіку, причому приблизно третина вартості проєкту з ВДЕ зазвичай інвестується в місцеві громади через будівельні роботи та технічне обслуговування.

Таким чином, США мають різноманітні фінансові можливості підтримки вітроенергетики, починаючи від досліджень, інновацій та розробок у секторі, і закінчуючи наданням позик, підтримуючи зокрема і малий бізнес.

1.2.2. Енергетичні плани на місцях

ЄС (місцеві плани з опалення та охолодження). Оновлена Директива ЄС про енергоефективність, прийнята в липні 2023 року, [включає](#) нове зобов'язання (стаття 25, частина 6), яке вимагає від країн-членів ЄС гарантувати, що регіональні та місцеві органи влади, принаймні муніципалітети з населенням понад 45 тис. жителів, підготували місцеві плани з опалення та охолодження.

За даними Єврокомісії, протягом 2015-2019 років лише 6 країн-членів ЄС досягли цілі у збільшенні частки ВДЕ на 1,1% у кінцевому попиті на опалення та охолодження. В свою чергу, жодна із 8 країн ЄС, які мають найвищий попит на енергію для потреб опалення та охолодження, не досягла цієї мети протягом того самого періоду.

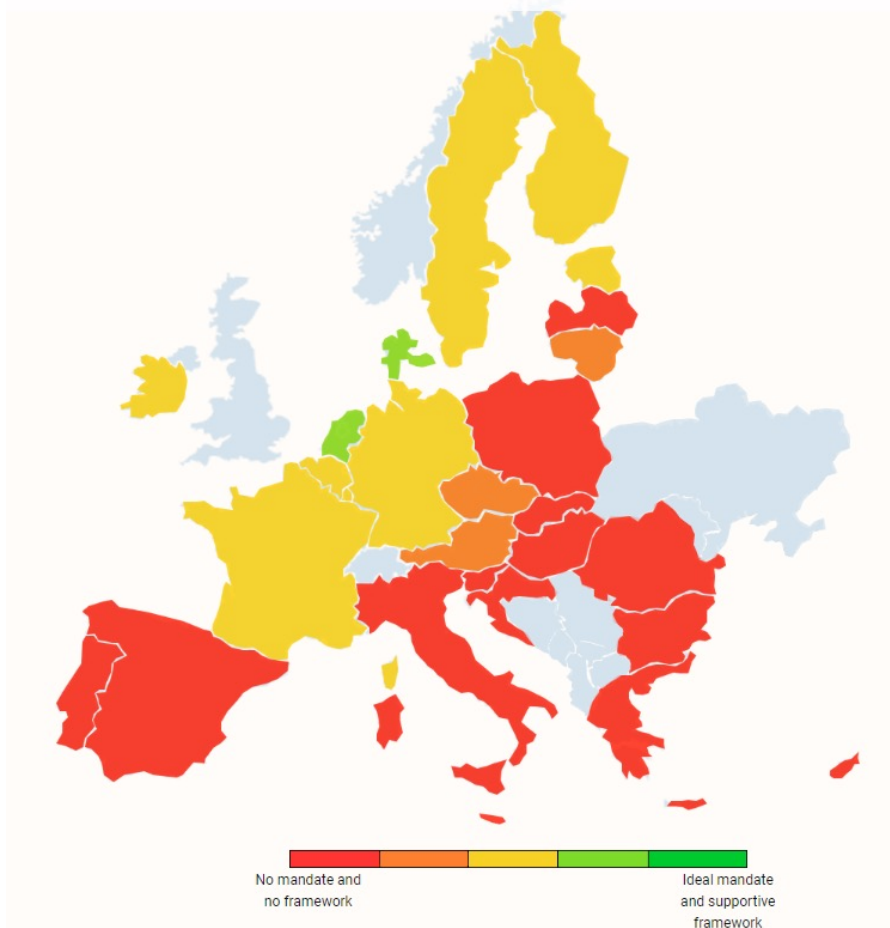

Джерело: [звіт Єврокомісії](#)

Крім того, у Директиві [зазначається](#), що уряди країн ЄС повинні максимально підтримувати регіональні та місцеві органи влади будь-якими засобами, включаючи фінансову та технічну підтримку. Додатково, країни ЄС мають забезпечити узгодження планів з опалення та охолодження з іншими місцевими кліматичними, енергетичними та екологічними вимогами, щоб уникнути адміністративного тягаря для місцевих і регіональних органів влади та заохотити ефективну реалізацію планів.

Втім, [за даними трекеру](#) Energy Cities, що відслідковує наскільки добре країни ЄС підтримують органи місцевого самоврядування в підготовці стратегічних просторових планів для декарбонізації опалення та охолодження, рівень готовності дуже неоднаковий по всій Європі.

Стан впровадження місцевих планів з опалення/охолодження

Джерело: [Energy Cities](#)

У половини країн ЄС планування місцевих систем опалення та охолодження повністю відсутнє. Деякі країни навпаки - роблять це добре протягом десятиліть: Данія, Швеція, Фінляндія та Естонія. Однак у цих країнах ці плани історично зосереджувалися на безпеці постачання, аніж енергоефективності, лише нещодавно там почали розглядати цілі декарбонізації. По прогресу наздоганяють країни Бенілюксу, Ірландія та Німеччина, втім там ще лишається багато роботи, щоб втілити стратегію в дії.

У [звіті](#) Energy Cities наголошується:

- без вагомій системи підтримки існує явний ризик, що місцеві плани з опалення та охолодження не будуть реалізовані або матимуть низьку ефективність. Країни, які встановлюють зобов'язання щодо планування місцевих систем опалення, як правило, створюють також хорошу структуру підтримки (Нідерланди);
- ресурсів у органів місцевого самоврядування (зокрема персоналу) недостатньо в більшості країн;
- наявні великі розриви між правовими зобов'язаннями та їх виконанням (Словенія, Польща);
- у більшості планів помітно пропущено планування систем охолодження;
- документам енергетичного планування (включаючи плани дій зі сталого енергетичного розвитку та клімату - ПДСЕР(К)) часто не вистачає деталей, стратегічних і просторових вимірів, і вони недостатньо узгоджені з документами просторового планування та національними цілями.

Рекомендації Energy Cities для кращого місцевого планування

1. Запровадити модель належного управління

Гарним прикладом слугує багаторівнева координація в **Нідерландах**. У країні існує міцна координація між національними, регіональними та місцевими стратегіями декарбонізації через багаторівневий діалог і створені робочі групи. Відповідно до кліматичної політики Нідерландів, муніципальне бачення розвитку систем теплопостачання має відповідати регіональній енергетичній стратегії.

2. Забезпечити широке охоплення та чіткий зміст планів

У Баден-Вюртемберзі (**Німеччина**) місцеві плани з теплопостачання включають сценарій кліматично нейтрального опалення до 2040 року з проміжними цілями на 2030 рік, включаючи просторове представлення запланованих об'єктів.

У **Данії** зони централізованого теплопостачання з урахуванням соціально-економічних міркувань визначаються у планах, що забезпечує довгострокову основу для трансформації систем теплопостачання.

3. Надати правильний юридичний мандат

У **Данії** міські ради регулюють як централізоване теплопостачання, так і мережі природного газу, що надає сильні юридичні повноваження муніципалітетам. Міські ради можуть прийняти рішення про обов'язкове підключення до централізованого опалення існуючих і нових будівель у відповідних районах та виключити деякі системи опалення в існуючих або нових будівлях. Це дозволяє мати довгострокове бачення енергетичних систем на рівні міста і забезпечити економічну життєздатність сектору.

4. Надати комплексну технічну підтримку

У Фландрії (**Бельгія**) Фламандське агентство з енергетики та клімату надає пакет технічних інструкцій, серед яких:

- посібник, який містить покрокові інструкції щодо складання місцевого плану з теплопостачання, огляд потенційних партнерів і варіантів фінансування, а також каталог доступних технологій;
- карта зонування, яка надає муніципалітету погляд на різні зони теплопостачання та потенціал для мереж централізованого опалення та охолодження на території громади;
- шаблон тендерної специфікації на виготовлення планів з теплопостачання;
- програми підтримки, де муніципалітети можуть обмінюватися ідеями та практиками.

5. Забезпечити достатню фінансову підтримку

У Баден-Вюртемберзі (**Німеччина**) місцева влада отримує фінансову підтримку в розмірі 45 тис. євро на підготовку планів з теплопостачання.

У Франції з національного Теплового фонду (Heat Fund) надається фінансування муніципалітетам на розробку техніко-економічних обґрунтувань для проєктів ВДЕ у теплопостачанні та схем централізованого теплопостачання.

6. Розвивати кадровий потенціал на місцях

У **Нідерландах** муніципалітети, які беруть участь у програмі Out of Gas, отримують кошти з національного фонду для фінансування персоналу, що зайнятий у плануванні систем тепlopостачання.

У **Шотландії** влада оцінила додатковий кадровий потенціал, необхідний місцевим органам для реалізації місцевих стратегій з тепло- та енергоефективності, а також зобов'язань, пов'язаних із новим законом про теплові мережі.

У **Німеччині** енергетичне агентство DENA створило муніципальний центр підвищення компетенції з питань тепlopостачання для проведення тренінгів та надання рекомендацій місцевим органам влади.

У **Швеції** місцеві органи влади можуть наймати персонал через регіональні енергетичні агентства.

7. Забезпечити легкий доступ до даних

У **Франції** оператори мереж і постачальники енергії повинні публічно ділитися своїми даними на вуличному рівні (об'єднання щонайменше 10 точок обліку в житловому секторі). Регіони та Національне енергетичне агентство фінансують регіональні повітряні, енергетичні та кліматичні "обсерваторії", які надають уже оброблені дані місцевій владі.

У **Данії** місцеві органи влади мають доступ до національних баз даних, до яких власники будівель повинні надавати інформацію щодо енергетичного сектору (системи опалення, споживання енергії).

1.3. Рекомендації

Уряду України (Міненерго):

- за досвідом Данії впровадити схеми підтримки для вітроенергетичного сектору, зокрема установок морського базування; крім того, цікавими можуть стати схеми підтримки, які сприяють участі та зацікавленості місцевих громад у розвитку вітроенергетики, зокрема за допомогою компенсацій чи програм бонусів;
- провести системну оцінку ефективності впроваджуваних заходів, механізмів підтримки, та адаптувати стратегії розвитку вітроенергетики відповідно до отриманих результатів та змін на ринку.

Уряду України (Міненерго, Держенергоефективності, МОН, Мінфін):

- передбачити можливості фінансової підтримки досліджень та інновацій у галузі вітроенергетики, що сприятиме вдосконаленню технологій та зниженню вартості виробництва;
- стимулювати розвиток вітроенергетичного сектору на місцях, забезпечити навчання та підготовку спеціалістів для галузі;
- розглянути можливість створення структури, подібної до Офісу вітроенергетичних технологій Міністерства енергетики США, яка би зосереджувалася на стимулюванні розвитку вітроенергетики в Україні, забезпечувала підтримку досліджень та інновацій;
- розвивати державні механізми та стимулювати подачу інвесторів з України на програми міжнародної фінансової підтримки, які б надавали гранти та інші форми підтримки для розгортання вітроенергетичних проєктів.

Уряду України (Мінінфраструктури), органам влади на місцях:

- передбачити механізми для надання технічної та фінансової підтримки органам місцевого самоврядування, що може включати навчання персоналу на місцях, консультації з планування та доступ до фінансування для реалізації планів;
- забезпечити ефективну вертикальну та горизонтальну координацію між громадами, регіонами та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення ефективного виконання планів, створити багаторівневу систему координації між національними, регіональними та місцевими рівнями влади, забезпечити постійний діалог та діяльність робочих груп для розробки і виконання планів;
- забезпечити доступ до енергетичних та інших просторових даних; створити систему обміну даними між операторами мереж, постачальниками енергії та громадами (у перспективі після завершення або припинення воєнного стану - і для публічного доступу до інформації про енергетичний сектор на місцевому рівні);
- розробити механізми моніторингу та оцінки виконання МЕРПів, щоб вчасно виявляти проблеми та коригувати їх для досягнення цілей;
- залучати громадськість та інших стейкхолдерів до процесу розробки МЕРПів.

2.1. Ситуація в Україні

Регуляторні та законодавчі ініціативи

- **Із 01.01.2024 р. застосовується** Порядок подання та розміщення щорічного звіту суб'єкта господарювання про дотримання умов дозволу на викиди (постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2023 р. №58). Підприємства мали подати звіти за 2023 рік до 31 березня до органу, що видав дозвіл. Саме цей орган розмістить отриману інформацію на Єдиній екологічній платформі "ЕкоСистема", згодом суб'єкти господарювання зможуть самостійно вносити відомості до "Екосистеми" (Міндовкілля працює над таким функціоналом).
- **03.01.2024 р.** Міндовкілля **оприлюднило** законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо екологічного податку, що справляється за захоронення відходів та розміщення видобувних відходів».
- **05.01.2024 р.** Міндовкілля **оприлюднило** проєкт наказу «Про затвердження Порядку маркування контрольованих речовин, товарів та обладнання». Порядок визначає вимоги до маркування озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів, переліки яких визначені додатками 1 та 2 до Закону України «Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами». Обов'язковому маркуванню підлягають: холодильне обладнання; обладнання для кондиціонування повітря; теплові насоси; протипожежне обладнання; електрична комутаційна апаратура; аерозольні розпилювачі, що містять контрольовані речовини, окрім дозуючих інгаляторів для доставки фармацевтичних інгредієнтів; усі контейнери для контрольованих речовин; розчинники на основі контрольованих речовин; пристрої, що працюють на органічному циклі Ренкіна; піноматеріали та попередньо змішані поліоли.
- **11.01.2024 р.** у Верховній Раді **zareєстровано** законопроект №10410 від «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження відповідальності за недотримання вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». Актом пропонується встановити адміністративну відповідальність за нездійснення СЕО, порушення встановленої законодавством процедури СЕО, неврахування результатів СЕО під час затвердження документів державного планування - у вигляді накладення штрафу на посадових осіб (від 5 100 до 10 200 грн). Відповідні повноваження стосовно складання протоколу про порушення вимог законодавства у сфері СЕО пропонується надати Держекоінспекції. Комітет Верховної Ради з питань екологічної політики та природокористування **рекомендував** прийняти законопроект у першому читанні за основу.
- **17.01.2024 р.** Міндовкілля **оприлюднило** проєкти нових стандартів моніторингу, кількісного визначення та звітності про викиди парникових газів, розроблені національним технічним комітетом стандартизації "Охорона довкілля" за підтримки проєкту EU4Climate. Чинні стандарти 2013 року є застарілими та не відповідають законодавству ЄС. Їх оновлення є ключовим у реалізації в Україні Директиви ЄС про систему торгівлі квотами на викиди парникових газів. Представлені наступні проєкти стандартів:
 - Парникові гази. Частина 1. Вимоги та настанови щодо кількісного визначення і звітності про викиди та видалення парникових газів на рівні організації - [ДСТУ ISO 14064-1:20__ \(ISO 14064-1:2018, IDT\)](#);

- ▣ Парникові гази. Частина 2. Вимоги та настанови щодо кількісної оцінки, моніторингу та звітності щодо скорочення викидів або збільшення видалення парникових газів на рівні проєкту - [ДСТУ ISO 14064-2:202__ \(ISO 14064-2:2019, IDT\)](#);
 - ▣ Парникові гази. Частина 3. Вимоги та настанови щодо валідації та верифікації заяв про парникові гази - [ДСТУ ISO 14064-3:20__ \(ISO 14064-3:2019, IDT\)](#);
 - ▣ Загальні принципи та вимоги до органів валідації та верифікації екологічної інформації - [ДСТУ ISO 14065:20__ \(ISO 14065:2020, IDT\)](#).
- **19.01.2024 р.** розпорядженням Кабінету Міністрів України №38-р [схвалено](#) проєкт листа Уряду України до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) про запит стосовно приєднання до Декларації про зелене зростання.
- **22.01.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднено](#) проєкт постанови КМУ «Про затвердження Порядку функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем».
- **23.01.2024 р.** Кабінет Міністрів України [затвердив](#) постанову «Про внесення змін до Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив», якою вилучено тимчасову норму про можливість ведення в обіг палив за екологічним класом Євро-3 і Євро-4. А також відновлені вимоги директив ЄС щодо заборони продажу етилованого бензину та встановлені вимоги на паливо, яке використовується у дорожніх транспортних засобах і недорожній рухомій техніці (включно з суднами внутрішнього плавання), сільськогосподарських і лісгосподарських тракторах і рекреаційних суднах.
- **26.01.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднило проєкт](#) Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року та вже [провело](#) процедуру громадського обговорення. Документ визначає основні стратегічні цілі системного підходу до проблеми зміни клімату та забезпечує формування цілісної і послідовної державної політики низьковуглецевого розвитку.
- **26.01.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднено](#) проєкт постанови КМУ «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань моніторингу атмосферного повітря» (врахування зауважень та пропозицій громадськості представлені у [таблиці](#)).
- **30.01.2024 р.** Міндовкілля наказом №108 [внесло зміни](#) до Методичних рекомендацій з оцінки викидів парникових газів за видами діяльності установок. Ця методика може застосовуватися для розрахунку викидів CO₂ від спалювання палива. Моніторинг викидів CO₂ від процесів спалювання включає викиди від спалювання всіх видів викопного палива, альтернативного палива, а також викиди CO₂ від процесів очищення відхідного газу. Методичні рекомендації призначені для операторів установок, які провадять види діяльності, встановлені [Переліком](#) видів діяльності, викиди парникових газів в результаті провадження яких підлягають моніторингу, звітності та верифікації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. №880.
- **05.02.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднило](#) законопроєкт «Про основні засади державної кліматичної політики».
- **06.02.2024 р.** Міндовкілля [видало](#) наказ №142 «Про затвердження Порядку проведення консультацій з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо оцінки впливу на довкілля та врахування результатів таких консультацій при прийнятті рішення щодо можливості здійснення планованої діяльності».
- **09.02.2024 р.** Міндовкілля затвердило [наказ](#) № 153 від 08.02.2024 про утворення Робочої групи з підготовки пропозицій до висновків найкращих доступних техно-

логій та методів управління (НДТМ) для поверхневої обробки за допомогою органічних розчинників, у тому числі хімічного захисту деревини та деревних продуктів.

- **16.02.2024 р.** [розпорядженням](#) Кабінету Міністрів №137-р затверджено план пріоритетних дій Уряду на 2024 рік, який включає ряд задач у сфері боротьби зі змінами клімату та запобігання забрудненню довкілля, зокрема: затвердження Порядку функціонування державної системи моніторингу довкілля та її підсистем; розробка та подання ряду законопроектів – про основні засади державної політики у сфері зміни клімату; про відходи видобувної промисловості; про відходи електричного та електронного обладнання; про обмеження виробництва та обігу пластикової продукції одноразового використання на території України; законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України в частині імплементації положень актів права ЄС (acquis ЄС) у сфері захисту довкілля; законопроект про батареї, акумулятори та відходи батарей і акумуляторів законопроект про відпрацьовані шини, відпрацьовані масла та транспортні засоби, зняті з експлуатації; внесення змін до Порядку здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря; затвердження плану заходів щодо створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів; затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та Національної програми запобігання утворенню відходів; реалізація екологічної ініціативи “Масштабне заліснення України” та будівництво нових лісонасінневих центрів; внесення змін до Кодексів України про кримінальні та адміністративні правопорушення щодо відповідальності у сфері управління відходами.
- **19.02.2024 р.** Міндовкілля [опубліковано](#) проєкт наказу про затвердження Порядку розроблення планів управління відходами підприємств, установ та організацій, метою якого є визначення єдиного механізму розроблення та внесення змін до планів управління відходами підприємств, установ та організацій, їх наповнення з урахуванням особливостей діяльності. Підприємства розроблятимуть свої плани на 5 років, вони будуть обов’язковими для суб’єктів господарювання, що утворюють небезпечні відходи та відходи, що не є небезпечними, обсягом понад 50 тонн.
- **21.02.2024 р.** [набрав](#) чинності наказ Міндовкілля №875 від 01.12.2023 р. «Про затвердження Порядку ведення та подання звітності операторами контрольованих речовин, що переміщують через митний кордон України, розміщують на ринку, використовують та здійснюють поводження з контрольованими речовинами та товарами”. Тепер підприємства, що працюють зі фторованими парниковими газами та озоноруйнівними речовинами, мають вести облік інформації, яка має охоплювати всі етапи життєвого циклу таких речовин – від початкового переміщення через кордон до кінцевого видалення чи переробки. Форма звіту була [затверджена](#) постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 року №992.
- **26.02.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднило](#) проєкт постанови Кабінету Міністрів «Деякі питання виявлення та обліку відходів, власник яких не встановлений”, розробленої на виконання вимог частини шостої статті 12 та пункту 14 частини першої статті 19 Закону України «Про управління відходами”. Постанова має забезпечити ефективне управління відходами, власник яких не встановлений, ліквідацію несанкціонованих сміттєзвалищ та зменшення їх негативного впливу на навколишнє природне середовище та здоров’я людей.
- **29.02.2024 р.** Міндовкілля видало [наказ](#) № 224 «Про затвердження інформаційних та технологічних карток адміністративних послуг, які надаються Міндовкілля при реалізації державної політики у сферах охорони атмосферного повітря; моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів; регулювання озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів”.

- **04.03.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднило](#) проєкт постанови Кабінету Міністрів «Про реалізацію експериментального проєкту з державної реєстрації установок у Єдиному реєстрі з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів в автоматичному режимі». Актом пропонується запровадити для юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців реєстрацію установок в автоматичному режимі у Єдиному реєстрі в електронній формі через електронний кабінет суб'єкта господарювання Єдиної екологічної платформи «ЕкоСистема».
- **06.03.2024 р.** [наказом](#) № 247 Міндовкілля затвердило Методичні рекомендації щодо процедури складання та подання звіту оператора відповідно до Закону України «Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів» та Методичні рекомендації щодо процедури складання звіту уповноваженого органу. Методичні рекомендації базуються на правилах європейського реєстру (Guidance Document for the implementation of the European PRTR), але й враховують українське законодавство.
- **06.03.2024 р.** Державною екологічною інспекцією України [опубліковано](#) проєкт розпорядження Кабінету Міністрів «Про схвалення Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів в Україні та затвердження операційного плану заходів її реалізації у 2024-2026 роках». Передбачається постійний моніторинг інспектором природних екосистем, що працює за принципом попередження шкоди довкіллю. Кількість закріпленої за одним інспектором території планується зменшити із 447 км² до 75,5 км². Прозорість заходів контролю та відкритість інформації буде забезпечено за рахунок застосування «ЕкоЗагроза». Він буде основним інструментом роботи кожного екологічного інспектора для фото та відеофіксації правопорушень і збору доказової бази.
- **12.03.2024 р.** Кабінет Міністрів [схвалив](#) постанову №312 «Про затвердження Порядку та методології проведення оцінки інвестиційного проєкту із значними інвестиціями», якою серед іншого передбачено погодження Міндовкілля для проведення аналізу екологічних наслідків та ризиків реалізації інвестиційного проєкту, проєкту спеціального інвестиційного договору та подання відповідних пропозицій.
- **12.03.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднило](#) проєкт постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку надання письмової згоди (повідомлення) на транскордонне перевезення небезпечних відходів та висновку на транскордонне перевезення відходів».
- **15.03.2024 р.** Міндовкілля [наказом](#) № 291 затвердило Методичні рекомендації щодо здійснення післяпроєктного моніторингу й [наказом](#) № 288 – Методичні рекомендації з розроблення місцевих планів управління відходами.

В частині відходів методичні рекомендації підготовлені з урахуванням вимог рамкового Закону «Про управління відходами», Порядку розроблення, погодження та затвердження місцевих планів управління відходами та положень Директиви 2008/98/ЄС. Територія області ділиться на кластери (в рамках регіонального плану управління відходами). Для кожного кластера створюється єдина система управління відходами, яка охоплює певну кількість громад. Встановлюються вимоги щодо приймання відходів різних об'єктів (роздільне збирання, контейнерне). Громади визначають логістику для кожного виду відходів, які збираються на їхній території.

- **18.03.2024 р.** [розпорядженням](#) №244-р Кабінету Міністрів схвалено План України з метою реалізації ініціативи Європейського Союзу «Ukraine Facility», запровадженої Регламентом (ЄС) Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 29 лютого 2024 р. № 2024/792.

- **18.03.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднило](#) проєкт наказу «Про затвердження Порядку розроблення планів управління відходами підприємств, установ та організацій».
- **18.03.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднило](#) проєкт наказу «Про затвердження Порядку створення та Примірного положення про регіональні центри моніторингу довкілля» на виконання підпункту 10 пункту 4 Закону України № 2973-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля».
- **19.03.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднило](#) проєкт наказу «Про внесення Змін до Положення про сертифікацію екологічних аудиторів».
- **21.03.2024 р.** Міндовкілля [видало](#) наказ №306 від Про державну реєстрацію пестицидів і агрохімікатів
- **22.03.2024 р.** [прийнято](#) постанову Кабінету Міністрів №379 про внесення змін до пункту 4 Положення про Державну екологічну інспекцію України.
- **26.03.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднило](#) проєкт наказу «Про внесення змін до наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 10 травня 2002 року № 177», що передбачає зміни до Інструкції про порядок та критерії взяття на державний облік об'єктів, які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря, видів та обсягів забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря. Відповідно до цих змін послуги щодо взяття на державний облік мають надаватися в електронній формі засобами Єдиної екологічної платформи «ЕкоСистема» без участі чиновника.
- **29.03.2024 р.** Кабінет Міністрів [прийняв](#) постанову №364 «Про затвердження Порядку розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у системи централізованого водовідведення та переліку забруднюючих речовин, скидання яких у системи централізованого водовідведення нормується».

Новини уряду, ЦОВВ, компаній

- **03.01.2024 р.** на платформі “ЕкоСистема” запрацював новий Реєстр з оцінки впливу на довкілля. Наразі для входу до “ЕкоСистеми” необхідно здійснити попередню авторизацію та перейти за наступними посиланнями до реєстру з ОВД: для [уповноваженого органа, що здійснює ОВД](#), для [замовника планованої діяльності](#), для [громадськості](#).
- **19.01.2024 р.** Міндовкілля [оприлюднило](#) Звіт про результати реалізації експериментального проєкту щодо отримання довідки про визначення величин фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі розрахунковим методом в електронній формі.
- **24.01.2024 р.** Міндовкілля спільно з урядом Швеції [провели](#) воркшоп щодо реформи управління відходами в Україні. Шведська сторона висловила готовність стати консультантом та сприяти побудові оптимальної системи управління відходами в Україні. Швеція – визнаний світовий лідер у сфері управління відходами: на захоронення на полігони відправляється лише 1% “сміття”, все інше переробляється або утилізується з отриманням теплової та електроенергії.

- **01-02.02.2024 р.** на Міжнародному форумі «United for Nature. Agenda for Ukraine» [обговорили](#) реформу управління відходами як підґрунтя запровадження циркулярної економіки, довкілльову складову переговорного процесу щодо вступу України до ЄС; кліматичну політику України та джерела фінансування зеленого переходу; наступні кроки у реформуванні водного менеджменту та системи управління відходами, запуск реформи держекоконтролю; важливість початку національного діалогу щодо декарбонізації видобувної галузі; розвиток та збереження природно-заповідного фонду.
- **09.02.2024 р.** Міндовкілля [презентувало Екологічний договір](#) (Environmental Compact) для України як новий механізм захисту довкілля. Документ розробила Міжнародна робоча група щодо екологічних наслідків війни. Environmental Compact є частиною “парасольки” Формули миру Володимира Зеленського. Це – 50 рекомендацій для України та світової спільноти, які втілюють уніфікований підхід до оцінки впливу російської війни в Україні на довкілля, визначають підходи до компенсації за заподіяну шкоду, а також пропозиції щодо зеленого відновлення.

Environmental Compact відіграє роль “дорожньої карти” для оцінки збитків довкілля від війни, притягнення агресора до відповідальності та створення найкращих алгоритмів відновлення довкілля. Також цей документ є основою для реалізації таких проєктів, як Довкілля Декларація. [Наказом](#) Міндовкілля №278 від 14.03.2024 р. було утворено Міжвідомчу робочу групу з підготовки спільного плану дій стосовно реалізації Рекомендацій щодо відповідальності та відновлення «Зелене майбутнє», викладених в Екологічному договорі для України.

- **19.02.2024 р.** Міндовкілля повідомило, що міністр Руслан Стрілець підписав з японським колегою Іто Шинтаро Меморандум про співпрацю в рамках статті 6 Паризької угоди під час японсько-української конференції з економічного розвитку та відбудови у Токіо. Згодом було [обговорено](#) покроковий план заходів щодо його практичної реалізації. Так Україна долучилася до Механізму спільного кредитування Японії «Joint Crediting Mechanism”. Механізм передбачає надання доступу до японських передових технологій для зеленого відновлення, спільну реалізацію проєктів (частина скорочених викидів в Україні передається Японії, а частина залишається в Україні для досягнення НВВ).

За [словами](#) міністра Руслана Стрільця, в цьому році Україна планує завершити процес закріплення співпраці зі Швейцарією та Японією в рамках статті 6 Паризької Угоди. Викуп українських надлишкових квот цими країнами має стати додатковим джерелом зелених інвестицій для відбудови України.

- Міндовкілля [розпочало](#) роботу над створенням Методики розрахунку викидів парникових газів від воєнних дій. Зазначається, що в уряді розраховують на визнання документу на міжнародному рівні, аби привернути увагу світової спільноти до актуальних проблем та наслідків війни для клімату та навколишнього середовища.
- Міндовкілля [повідомило](#) про розпочаті кейси проєктування та будівництва заводів з обробки відходів у Київській, Івано-Франківській, Полтавській та Одеській областях. Також [опрацьовується](#) питання щодо розміщення на території Харківської області 8 нових заводів. На двох з них, основних, планується здійснювати весь комплекс робіт з відходами: від сортування до їх переробки та виробництва RDF-палива, «енергетичної утилізації” відходів з виробництвом електричної енергії та тепла.

Вплив війни на клімат і довкілля, оцінка збитків та відновлення

- Станом на кінець березня 2024 року, за даними ресурсу [ЕкоЗагроза](#), внаслідок повномасштабної війни вигоріло 136 703 га лісів та інших насаджень, що спричинило 54 736 979 тонн викидів у атмосферне повітря. Внаслідок горіння нафтопродуктів було утворено 56 559 921 тонн викидів в атмосферне повітря, кількість згорівших нафти, нафтопродуктів та газу оцінюється у 3 039 842 тонн. Через знищення військової техніки утворилося 90 935 тонн викидів в атмосферу. Через загоряння інших об'єктів утворилося ще 255 509 тонн викидів (площа згорілих об'єктів становить 2 423 501 м²). Крім того, викиди отруйних речовин у повітря склали 1 540 338 тонн. Збитки, завдані війною атмосфері, оцінюються Міндовкіллям у 1,2 млрд грн. Викиди CO₂ за 2 роки війни [оцінюються](#) у 150 млн тонн.
- За даними [Міндовкілля](#), за 2 роки повномасштабного вторгнення росія вчинила в Україні понад 2,7 тис. злочинів проти довкілля. Їх вже можна оцінити у понад 2,1 трлн грн.
- В рамках весняної лісокультурної кампанії станом на кінець березня 2024 року в Україні [висадили](#) понад 55 млн сіянців. Найбільше деревних рослин висадили у Житомирській – 11 356 тис., Київській – 7 732 тис., Волинській – 5 332 тис., Чернігівській – 3 765 тис. та Миколаївській областях – 3 250 тис. У межах Програми Президента «Зелена країна» на площі 1,6 га висадили змішаний ліс у Димерському лісгоспі на Київщині (в цілому програма [виконана](#) на 46%). У 2024 році планується побудувати два лісонасінневі центри. У 2023 році було відкрито три таких центри – у Волинській, Івано-Франківській та Сумській областях; усього їх наразі шість.
- Міндовкілля разом з фінськими партнерами [фіналізує](#) деталі проєкту підтримки України в оцінці шкоди довкіллю, покращення якості води та моніторингу наземного біорізноманіття, фінансування якого в обсязі 2 млн євро забезпечить МЗС Фінляндії.
- В рамках проєкту міжнародної технічної допомоги, що виконується Програмою розвитку ООН в Україні за підтримки Глобального екологічного фонду, у період до 2026 року [буде розроблено](#) комплексні плани збереження і відновлення природних середовищ існування, а також систему вимірювань, верифікації та звітності для оцінки й зменшення потоків парникових газів на торфовища, а також створено модель сталої продовольчої системи для 7 областей України, яка сприятиме зниженню викидів парникових газів.

2.1.1. Нові засади державної кліматичної політики

Єврокомісія у своєму [звіті](#) в рамках «пакета розширення», опублікованому на початку листопада 2023 року, відзначила суттєвий прогрес України по розділах acquis ЄС. Зокрема, відзначено хороший рівень підготовки в енергетичній сфері та досягнення певного прогресу, незважаючи на те, що енергетичний сектор працював у надзвичайних умовах через атаки РФ на енергетичну інфраструктуру України. У сферах захисту навколишнього середовища та кліматичної політики Україна має певний рівень підготовки та відзначення успіхів у прийнятті законодавства, спрямованого на подальшу гармонізацію в горизонтальних питаннях, якості води, поводження з відходами, хімічних речовин і шуму. Проте в частині кліматичної політики прогрес був обмеженим.

На початку 2024 року уряд України активізував дії щодо формування державної кліматичної політики, зокрема було опубліковано:

- [проєкт](#) закону «Про основні засади державної кліматичної політики» - рамкового кліматичного закону України;

- [проект](#) Національного плану з енергетики та клімату (НПЕК);
- [проект](#) Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року та Операційного плану заходів з її реалізації у 2024- 2026 роках.

[Наказом](#) Міндовкілля №136 від 05.02.2024 р. утворено Робочу групу з організації виконання євроінтеграційних зобов'язань України у сфері довкілля та зміни клімату.

Також уряд України затвердив два документи планування та впровадження реформ, які стосуються і кліматичних питань: [план заходів](#) з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення ЄС 2023 року, та [План](#) України з метою реалізації програми Ukraine Facility. Ними заплановано розроблення та прийняття рамкового кліматичного закону, інтегрованого НПЕК, другого Національно визначеного внеску, довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку, плану дій зі створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, відновлення обов'язкової системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів.

Проект Закону «Про основні засади державної кліматичної політики»

Розробку та прийняття рамкового кліматичного закону в Україні обумовлено необхідністю врегулювати засади управління державною кліматичною політикою на законодавчому рівні, визначити архітектуру кліматичного врядування, систематизувати та впорядкувати нормативно-правове регулювання та планування у цій сфері для виконання міжнародних зобов'язань, які Україна взяла на себе, приєднавшись до [Рамкової конвенції ООН про зміну клімату](#), [Київського протоколу](#) та [Паризької угоди](#).

Ще у 2016 році уряд [розпорядженням №932-р](#) схвалив Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, а у 2017 році [розпорядженням №878-р](#) – затвердив план заходів щодо виконання цієї Концепції. Ці документи передбачали прийняття законів для запровадження системи торгівлі квотами, затвердження порядку здійснення моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, схвалення Стратегії низьковуглецевого розвитку України на період до 2030 року, національно визначеного внеску України до [Паризької угоди](#), Державної науково-технічної програми у сфері зміни клімату, комплексного Національного плану з енергетики та зміни клімату на 2021-2030 роки, схвалення Стратегії та плану заходів щодо адаптації до зміни клімату України на період до 2030 року, забезпечення прозорої підготовки звітності за міжнародними угодами у сфері зміни клімату, а саме національного кадастру антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів, національного дворічного звіту з питань зміни клімату та ін.

Із прийняттям у 2021 році Регламенту (ЄС) [2021/1119](#), що встановлює основу для досягнення кліматичної нейтральності, який також вніс зміни до Регламенту (ЄС) [2018/1999](#) про управління Енергетичним Союзом і кліматичних дій, для України, що рухається курсом євроінтеграції та підтримала Європейський зелений курс, постало питання імплементації нових норм у законодавство та закріплення більш амбітних цілей у частині досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року.

Таким чином, проект закону «Про основні засади державної кліматичної політики» спрямований на імплементацію *acquis communautaire* ЄС у сфері зміни клімату, і має на [меті](#) визначення правових та організаційних засад державної кліматичної політики, спрямованої на забезпечення низьковуглецевого розвитку України, досягнення кліматичної нейтральності, адаптації до зміни клімату, виконання міжнародних зобов'язань України у цій сфері, а також засад створення національної системи інвентаризації антропогенних

викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів, функціонування національної системи відстеження впровадження політик і заходів та прогнозування у сфері зміни клімату.

Законопроект насамперед визначає довгострокові цілі державної кліматичної політики України:

- 1) досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 року шляхом соціально справедливого та економічно ефективного переходу для сприяння стриманню зростання глобальної середньої температури нижче 2°C понад доіндустріальні рівні шляхом скорочення викидів парникових газів та збільшення абсорбції поглиначами;
- 2) підвищення опірності та зниження ризиків, пов'язаних зі зміною клімату, шляхом провадження заходів з адаптації до зміни клімату.

Для досягнення довгострокових цілей уряд має затвердити Довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку, яка в свою чергу має визначити середньострокові цілі. Водночас, законопроектом передбачається, що перший Національно визначений внесок (НВВ) до Паризької Угоди, затверджений Кабінетом Міністрів, вважається першими середньостроковими цілями. Будь-які наступні (оновлені) цілі повинні мати більш амбітні показники, ніж ті, що визначені у першому НВВ.

У 2021 році урядом була схвалена [Стратегія](#) низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, але вона включає індикативну ціль на рівні 31–34% викидів ПГ у 2050 р. порівняно з 1990 р. і потребує оновлення з урахуванням більш амбітних цілей. Міндовкілья [планує](#) здійснити підготовку нової Довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку України у 2024 році. Основою документа стане Національний план з енергетики та клімату (НПЕК).

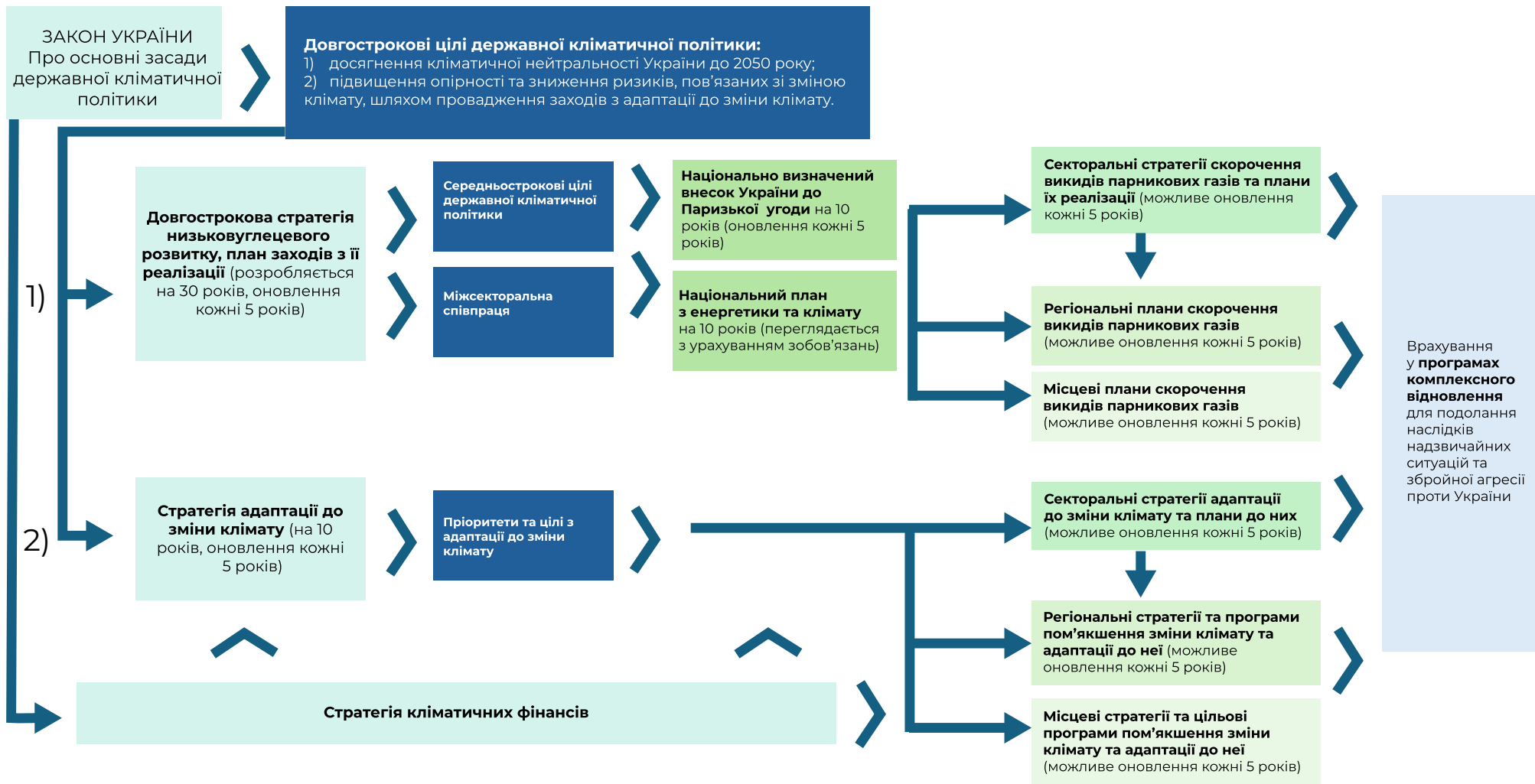
Також проєкт закону визначає, що на національному рівні в рамках середньострокового планування мають розроблятися та з певною періодичністю оновлюватися Стратегія адаптації до зміни клімату, НПЕК та НВВ. Центральні органи виконавчої влади в межах своєї сфери відповідальності розробляють секторальні стратегії скорочення викидів, секторальні стратегії адаптації до зміни клімату та плани дій до них, а також створюють механізми підтримки їх реалізації, залучаються до розробки національних планів дій. Обласні адміністрації, в свою чергу, розробляють регіональні програми, а органи місцевого самоврядування - місцеві цільові програми пом'якшення зміни клімату та адаптації до неї та забезпечують їх виконання.

Законопроект передбачає врахування цілей державної кліматичної політики у програмах комплексного відновлення для подолання наслідків надзвичайних ситуацій та збройної агресії проти України.

Опублікований законопроект є лише першою редакцією, яка проходила громадське обговорення, і буде доопрацьовуватися. Але на даному етапі зазначимо, що більшої уваги в ході доопрацювання потребують наступні аспекти:

- Не відображено ряд стратегічних документів, які мають пряме відношення до кліматичної політики, та їх місце у кліматичній архітектурі, зокрема:
 - місцеві енергетичні плани (МЕПи), розробка яких передбачена Законом України “Про енергетичну ефективність”;
 - Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року (проєкт якої був опублікований у січні 2021 р.);
 - план заходів з реалізації кліматичної політики України в рамках участі в глобальній ініціативі із скорочення викидів метану “Global Methane Pledge”, [схвалений](#) розпорядженням КМУ № 607-р від 7 липня 2023 р.

Державна кліматична політика

Джерело: DIXI Group, на основі положень законопроекту «Про основні засади державної кліматичної політики»

- Хоча проєктом передбачається кроссекторальний підхід у визначенні цілей та впровадженні заходів скорочення викидів ПГ, проте бракує підходу, який би передбачав міжрегіональне узгодження цілей таким чином, щоб сумарно заходи усіх областей давали достатній ефект для досягнення загальнонаціональних цілей. Також не передбачено жодного механізму відповіді на недостатньо амбітні цілі та недостатній прогрес у досягненні енергетичних і кліматичних цілей на різних рівнях.
- На відміну від Регламенту (ЄС) 2018/1999, який детально визначає структуру, зміст, порядок та строки розробки НПЕК (Додаток I), довгострокових стратегій (Додаток IV), національно визначених внесків (Додаток V) та особливості подання звітів щодо їх реалізації, проєкт рамкового кліматичного закону України визначає лише загальні змістовні елементи, періодичність розробки стратегічних документів і звітності та передбачає, що всі інші аспекти будуть визначені в окремих підзаконних актах. Законопроєктом передбачено, що порядок підготовки НПЕК окремо затверджується Кабінетом Міністрів, для Довгострокової стратегії та НВВ не передбачено розробки та затвердження порядків їх підготовки, хоча це доречно було би передбачити. Так само варто було би визначити, що при розробці відповідних порядків слід враховувати норми Регламенту (ЄС) 2018/1999.
- У законопроєкті відсутні механізми фінансового забезпечення заходів державної допомоги та підтримки на впровадження заходів для зеленого розвитку та пом'якшення зміни клімату та/або адаптації до неї, як-то запровадження Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації, цільового спрямування коштів від торгівлі квотами на викиди парникових газів та ін.

НПЕК

Як Договірною стороною Енергетичного Співтовариства, а також у рамках процесу набуття членства в ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання розробити НПЕК відповідно до вимог Регламенту (ЄС) 2018/1999.

З огляду на потребу побудови повноцінної архітектури кліматичного врядування на передній план виходять питання повноти (достатності), актуальності та гармонізованості політик та заходів, спрямованих на досягнення основних стратегічних цілей. Власне, НПЕК спрямований на узгодження енергетичної та кліматичної політик, заповнення прогалів та коригування змісту окремих заходів для досягнення визначених цілей.

У лютому 2024 року Мінекономіки оприлюднило [проєкт](#) НПЕК для публічних обговорень. Цей документ об'єднує цілі й задачі всіх стратегій, політик, програм України, які стосуються п'яти вимірів Енергетичного Союзу, та представляє результати моделювання на основі зазначених цілей і довгострокового макроекономічного прогнозу. Так, попередні результати моделювання дозволяють побачити, яких результатів країна зможе досягти до 2030 року (а по окремих питанням - до 2040 та 2050 років) за різних сценаріїв.

Зміст розробленого проєкту НПЕК України повною мірою відповідає вимогам до змісту, викладених у Додатку I Регламенту (ЄС) 2018/1999. Він включає детальний огляд поточних та запланованих енергетичних та кліматичних політик та заходів, ключові питання транскордонного значення, інформацію про консультації із різними зацікавленими сторонами на етапі розробки та ухвалення плану, національні цілі та цільові показники існуючих та запланованих політик, наводиться детальний опис політик та передбачених ними заходів, очікуваних результатів, які надалі враховується при моделюванні сценаріїв.

За умов WEM-сценарію, який ґрунтується на поточному (обмеженому) рівні імплементації

чинного законодавства, що передбачає значну затримку між формулюванням політики, її прийняттям і впровадженням, викиди ПГ в секторах «Енергетика» та «Промислові процеси та використання продукції» при зростанні економіки України можуть скоротитися майже на 20% до 2030 р. порівняно із 2020 р., після чого, без впровадження додаткових заходів, може відбутися їх стабілізація до 2050 р. на рівні приблизно 25% від обсягів викидів ПГ в цих секторах у 1990 р.

Реалізація додаткових запланованих заходів (сценарій WAM) може призвести до більшого скорочення викидів ПГ до 2030 р. (-39% відносно 2020 р.) та подальшого суттєвого скорочення до 2050 р. (-71% відносно 2020 р.). Більше того, за сценарієм WAM спостерігається можливим досягнення нетто-нульових викидів ПГ в секторі виробництва електроенергії та тепла раніше 2050 р. з досягненням негативних викидів CO₂ завдяки поєднанню біоенергетичних технологій та технологій уловлювання та зберігання вуглецю (CCS).

В цілому результати моделювання за двома сценаріями продемонстрували невідповідність поточних політик амбітній кліматичній цілі щодо досягнення вуглецевої нейтральності економіки до 2050 року. Щоб досягти поставленої мети необхідно запровадити усі додаткові заплановані політики й заходи та реалізувати їх максимально повно.

Існує потреба узгодження основної довгострокової кліматичної цілі по досягненню кліматичної нейтральності. Наразі цілі досягнення кліматичної нейтральності зафіксовані у двох стратегічних документах України. Так, [Енергетична стратегія України](#) на період до 2050 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 р. № 373-р, передбачає досягнення кліматичної нейтральності енергетичного сектору України до 2050 року. У [Національній економічній стратегії](#) на період до 2030 року йдеться про необхідність досягнення кліматичної нейтральності (для економіки в цілому) до 2060 року.

Для відстеження відповідності реальної ситуації змодельованим у НПЕК показникам, які забезпечать досягнення довгострокової кліматичної цілі, потрібно організувати дворічну звітність про прогрес у сфері енергетики та клімату як того вимагає Регламент (ЄС) 2018/1999, включивши до її складу показники, визначені статтями 17-25 та Додатком IX цього Регламенту.

Для реалізації запланованих політик та заходів потрібно не лише належне державне управління у сфері боротьби зі змінами клімату, а й обов'язкова синхронізація завдань НПЕК з локальними стратегіями розвитку, програмами скорочення викидів ПГ та МЕРами.

Кліматична стратегія

Проект Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року (далі - Стратегії) спрямований на виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції та загальну адаптацію чинного законодавства України до законодавства ЄС згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та відповідно до рекомендацій звіту Єврокомісії в рамках "пакету розширення" 2023 року.

Стратегія має сприяти впровадженню системного підходу до проблеми зміни клімату та забезпечити формування цілісної і послідовної державної політики у сфері зміни клімату відповідно до політики міжнародних організацій з урахуванням провідних світових технологій і практики, а також особливостей національних умов, можливостей, потреб і пріоритетів.

Реалізація Стратегії здійснюватиметься у чотири етапи: 2024–2026 роки, 2027–2029 роки, 2030–2032 роки, 2033–2035 роки. На кожному етапі передбачається затвердження та виконання операційних планів, які визначатимуть заходи з виконання завдань до кожної стратегічної цілі. Передбачається, що оцінка досягнення цілей здійснюватиметься за результатами виконання трирічних операційних планів під час підготовки щорічних звітів про стан виконання Стратегії у відповідних роках. За результатами оцінки формуватимуться пропозиції з подальшої реалізації державної політики у сфері зміни клімату.

У Стратегії визначається важливість здійснення повоєнної відбудови, притримуючись концепцій Build Back Better та Build Back Greener, що означає нижчі викиди від самого процесу відбудови, а також від відбудованих об'єктів у майбутньому – інфраструктури, будівель, промисловості, сільського господарства.

У стратегії визначена одна стратегічна ціль - зміцнення правових та організаційних засад державної кліматичної політики, та перелік показників її досягнення, зокрема:

- кількість прийнятих/затверджених законодавчих та інших нормативно-правових актів, документів державного планування у сфері зміни клімату;
- відсоток норм актів законодавства ЄС у сфері зміни клімату, імplementованих в українське законодавство;
- ряд показників, які не піддаються кількісній оцінці (їх оцінка може бути ускладнена), а саме: забезпечення координації діяльності органів, що здійснюють управління у сфері зміни клімату, в рамках Міжвідомчої комісії з питань зміни клімату та збереження озонового шару; забезпечення діяльності Українського кліматичного офісу, Науково-експертної ради з питань зміни клімату та збереження озонового шару; пом'якшення зміни клімату та забезпечення соціально справедливого та економічно ефективного переходу до низьковуглецевого розвитку держави;
- перелік вимірюваних показників, що кількісно оцінюють обсяги скорочення та поглинання ПГ, частку ВДЕ, показники енергоємності, енергоспоживання, обсяги інвестицій тощо;
- показники прийняття стратегічних документів (кількість затверджених секторальних стратегій адаптації до зміни клімату та планів заходів з їх реалізації; регіональних та місцевих стратегій адаптації до зміни клімату або регіональних стратегій розвитку, стратегій розвитку територіальних громад та планів заходів з їх реалізації, а також до програм економічного і соціального розвитку областей, районів, міст, що включають питання адаптації до зміни клімату), кількість проведених секторальних досліджень та наявність загальнодержавної системи управління ризиками та ін.

Слід зауважити, що ці показники не підкріплені конкретними цільовими значеннями, яких Україна має досягти, вони слугують індикаторами для моніторингу виконання Стратегії. Вимірювані показники за своїм змістом перетинаються зі звітністю, яка має складатися за результатами реалізації НПЕК, але при цьому не відповідають повною мірою переліку індикативних показників відповідно до положень Регламенту (ЄС) 2018/1999.

В цілому проєкт Стратегії має вигляд декларативного документу, цілі якого дублюються нормами та положеннями проєкту закону «Про основні засади державної кліматичної політики». Водночас має місце певна неузгодженість між переліком стратегічних документів, розробка яких передбачаються проєктом закону, та стратегічними документами, зазначеними у проєкті Стратегії. Наприклад, секторальні, регіональні та місцеві стратегії та плани скорочення викидів парникових газів, які передбачені проєктом закону та відсутні в проєкті Стратегії.

Зауважимо, що операційний план заходів більшою мірою узгоджується з вимогами проєкту рамкового кліматичного закону, за виключенням відсутності у ньому заходів щодо розробки:

- секторальних, регіональних та місцевих стратегій та планів скорочення викидів парникових газів (наявні лише пункти з розробки секторальних, регіональних та місцевих стратегій адаптації до зміни клімату);
- порядку підготовки Національного плану з енергетики та клімату
- порядку створення та функціонування інших ринкових механізмів та інструментів, передбачених статтею 6 Паризької угоди
- порядку надання фінансової підтримки суб'єктам господарювання, заінтересованим у реалізації заходів, спрямованих на пом'якшення зміни клімату та/або адаптації до неї
- порядку інформаційно-аналітичного забезпечення для відстеження та оцінки досягнення цілей державної кліматичної політики з переліком відповідних документів державного планування та показників, здійснення оцінки державних політик на відповідність цілям та принципам державної кліматичної політики та проведення моніторингу прогресу реалізації заходів, спрямованих на пом'якшення зміни клімату та/або адаптації до неї
- порядку проведення інвентаризації антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів, перелік парникових газів, щодо викидів яких проводиться інвентаризація
- порядку підготовки розроблення, щорічного оновлення та оприлюднення Національного кадастру антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів.

Важливими завданнями, прописаними у проєкті Стратегії, є удосконалення підходів до екологічного оподаткування у частині викидів ПГ включно зі створенням механізму цільового використання надходжень та збільшення абсорбції в секторі ЗЗЗЛГ.

План України

На початку 2024 року Європейська Рада [підтримала](#) перегляд бюджету ЄС, в якому передбачила 50 млрд євро на макрофінансову підтримку України в рамках програми Ukraine Facility впродовж 2024-2027 років.

Програма Ukraine Facility передбачає надання 39 млрд євро до державного бюджету України для посилення макрофінансової стабільності, а також 8 млрд євро через спеціальний інвестиційний інструмент для покриття ризиків інвесторів у пріоритетних секторах через ЄБРР, ЄІБ та інші міжнародні інституції. Очікується, що реалізація проєктів в межах інструменту дозволить залучити додаткові 30 млрд євро інвестицій. Також Ukraine Facility передбачає 3 млрд євро на технічну підтримку, зокрема кошти на покриття відсотків за кредитами.

Підтримка надаватиметься щоквартально за виконання критеріїв щодо проведення реформ, передбачених у Плані (Ukraine Plan). План для Ukraine Facility передбачає здійснення структурних реформ в державному секторі, проведення низки економічних реформ, спрямованих на розвиток бізнес-клімату та підприємництва, а також кроки для розвитку пріоритетних секторів, що можуть забезпечити швидке та стале економічне зростання.

18 березня 2024 року КМУ [затвердив](#) План для Ukraine Facility, який включає понад 150 індикаторів за 69 напрямками реформ, виконання яких заплановане на період до 2027 року. Реформи [стосуються](#) 15 секторів, серед яких енергетика визначена як така, що має один з найбільших потенціалів для прискорення економічного зростання: реформи та інвестиції в енергетику призведуть до трансформації сектору та сприятимуть декарбонізованому майбутньому України, а також забезпечать подальшу інтеграцію в енергетичний ринок ЄС. Пріоритетом є енергетична безпека та перехід на низьковуглецеві та відновлювальні джерела енергії з постійним розвитком енергетичної стійкості.

У свою чергу, в 2024 році Мінекономіки [має виконати](#) 7 індикаторів, передбачених Планом. Пріоритетним завданням є розроблення та затвердження НПЕК. Крім того, стратегія розвитку пріоритетних секторів включає впровадження вимог до енергоефективних закладів.

В секторі енергетики основними інвестиційними пріоритетами у 2024 році є:

- захист і відновлення об'єктів енергетики,
- збільшення генеруючих потужностей,
- забезпечення розвитку ВДЕ та систем накопичення енергії.

Основні реформи та завдання у секторі енергетики передбачають:

- Розроблення та затвердження Інтегрованого національного плану з енергетики та клімату (2 квартал 2024 року);
- Прийняття Стратегії термомодернізації будівель на період до 2050 року та Плану заходів з її реалізації (2 квартал 2024 року);
- Імплементация Закону про REMIT (3 квартал 2024 року);
- Забезпечення незалежності НКРЕКП (4 квартал 2024 року);
- Запровадження ринкової концепції відновлюваної енергетики (4 квартал 2024 року);
- Впровадження Дорожньої карти процесу відокремлення надбавки за відновлювану енергію від тарифу на передачу (2 квартал 2025 року);
- Підтримка розвитку ефективного та більш стійкого централізованого теплопостачання (3 квартал 2025 року);
- Прийняття законодавства для інтеграційного пакету електроенергії (4 квартал 2025 року);
- Призначення номінованого оператора ринку електричної енергії (4 квартал 2025 року);
- Визначення спеціального статусу НКРЕКП (4 квартал 2025 року);
- Скасування мораторію на підвищення тарифів на тепло та гарячу воду (4 квартал 2025 року);
- Прийняття Державної цільової економічної програми енергомодернізації теплоенергетичних підприємств на період до 2030 року (4 квартал 2025 року);
- Прийняття Дорожньої карти поступової лібералізації ринку газу та електроенергії, яка має бути реалізована після закінчення воєнного стану (2 квартал 2026 року);
- Прийняття законодавства щодо зміни умов оподаткування учасників ринку електричної енергії (2 квартал 2026 року);
- Вдосконалення дозвільних процедур для інвестицій у ВДЕ (3 квартал 2026 року);
- Встановлення мінімальних вимог до енергоефективності будівель а також продукції, на які поширюється законодавство ЄС про екодизайн (3 квартал 2026 року);
- Інвестиції для зміцнення енергетичної інфраструктури України (4 квартал 2027 року).

Основні реформи та завдання у секторі зеленого переходу, довкілля та зміни клімату передбачають:

- Прийняття Закону України про запобігання, зменшення та контроль промислового забруднення (3 квартал 2024 року);
- Розроблення концептуальної записки, що визначає сферу відступів від правил ОВД та СЕО (3 квартал 2024 року);
- Прийняття Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики» (1 квартал 2025 року);
- Затвердження Плану дій щодо створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів (1 квартал 2025 року);
- Відновлення обов'язкової системи МЗВ (2 квартал 2025 року);
- Затвердження 2-го національно визначеного внеску України до Паризької угоди (3 квартал 2025 року);
- Затвердження Положення про Науково-експертну раду з питань зміни клімату та збереження озонового шару (4 квартал 2025 року);
- Розроблення стратегії впровадження принципів циркулярної економіки та плану заходів щодо її реалізації (1 квартал 2026 року);
- Прийняття Національного плану управління відходами до 2033 року (1 квартал 2026 року);
- Прийняття Закону України яким буде врегульовано питання підтвердження сталості походження деревини та інших товарів, що можуть призвести до знеліснення та деградації лісів (2 квартал 2026 року).

20 березня 2024 року Європейська Комісія [виділила](#) перші 4,5 млрд євро підтримки в рамках Ukraine Facility. Завдяки цьому фінансуванню ЄС надає Україні вкрай необхідну ліквідність, яка допоможе профінансувати бюджетні видатки.

2.2. Міжнародний досвід

2.2.1. Інтегрована політика ЄС у сфері енергетики та клімату

Оскільки Україна рухається курсом набуття членства в ЄС, то для реформ у сфері боротьби зі зміною клімату та адаптації до неї орієнтиром слугує європейська кліматична політика.

Країни ЄС пройшли тривалий шлях, протягом якого сформувався підхід до формування інтегрованої політики у сфері енергетики та клімату, враховуючи значний обсяг впливу, який енергетика чинить на довкілля.

Ще у 2010 році Європейська Комісія поставила цілі щодо запобігання зміні клімату та сталого розвитку енергетики, які спрямовані на скорочення викидів парникових газів на 20% для всіх первинних джерел енергії порівняно з 1990 роком, задоволення 20% потреби в енергії за рахунок ВДЕ та підвищення на 20% енергоефективності (20-20-20). У 2015 році був започаткований Енергетичний союз, діяльність якого спрямована на забезпечення споживачам ЄС безпечної, стійкої, конкурентоспроможної та доступної енергії.

У 2018 році був прийнятий [Регламент \(ЄС\) 2018/1999](#) про управління Енергетичним союзом і кліматичні дії, що визначив інтегровані правила для забезпечення планування, моніторингу та звітування про прогрес у досягненні кліматичних та енергетичних цілей до 2030 року та міжнародних зобов'язань у рамках Паризької угоди. Він встановлював наступні цільові показники ЄС на 2030 рік: скорочення викидів парникових газів в усіх секторах економіки на 40% порівняно з рівнем 1990 року, досягнення частки ВДЕ у кінцевому споживанні у розмірі 32%, підвищення енергоефективності на 32,5% і показника інтеграції енергетичних систем у 2030 році в розмірі 15%.

Механізм управління кліматичною та енергетичною політикою, започаткований цим Регламентом, базується на довгострокових стратегіях ЄС, національних [довгострокових стратегіях](#) на період до 2050 року та інтегрованих НПЕКів, що охоплюють десятирічні періоди, а також інтегрованої звітності, моніторингу та публікації даних. НПЕК та інтегрована звітність охоплює 5 вимірів Енергетичного союзу: декарбонізація; енергоефективність; енергетична безпека; внутрішній енергетичний ринок; дослідження, інновації та конкурентоспроможність. Кожна держава-член ЄС має подавати звіт про прогрес що два роки відповідно до структури, формату, технічних деталей і процесу, викладених у Регламенті (ЄС) 2018/1999. Європейська Комісія в частині [звіту про стан Енергетичного союзу](#) має відстежувати прогрес ЄС у цілому.

Держави-члени ЄС подали свої [проекти НПЕК](#) на період 2021-2030 років до 31 грудня 2018 року. Вони були проаналізовані Європейською Комісією із [загальною оцінкою](#) та рекомендаціями для окремих країн підвищити амбітність цілей. Враховуючи ці рекомендації держави-члени ЄС подали свої остаточні НПЕК до 31 грудня 2019 року. 17 вересня 2020 року Єврокомісія опублікувала детальну [загальноєвропейську оцінку остаточних НПЕКів](#). Вона продемонструвала, що повна реалізація планів призведе ЄС до перевиконання поточної цілі щодо скорочення викидів до 2030 року, що підтвердило доцільність збільшення амбіцій.

15 січня 2020 року Європейський Парламент проголосував за підтримку [Європейського зеленого курсу](#) (COM/2019/640), який встановив ціль досягти кліматичної нейтральності європейського континенту до 2050 року. Щоб затвердити цю мету юридично, був прийнятий [Європейський кліматичний закон](#) (Регламент (ЄС) 2021/1119 від 30 червня 2021 року), яким вносилися зміни до Регламентів (ЄС) №401/2009 та (ЄС) 2018/1999. Цей акт встановив нову, більш амбітну ціль скорочення викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року порівняно з рівнями 1990 року. Він містить заходи для відстеження прогресу та відповідного коригування дій через оновлення НПЕКів, з урахуванням даних регулярних звітів Європейського агентства з навколишнього середовища та останніх наукових даних про зміну клімату та її наслідки. Перший процес перегляду був передбачений через 2 роки після запуску НПЕКів, а надалі відбуватиметься що п'ять років у рамках Паризької угоди.

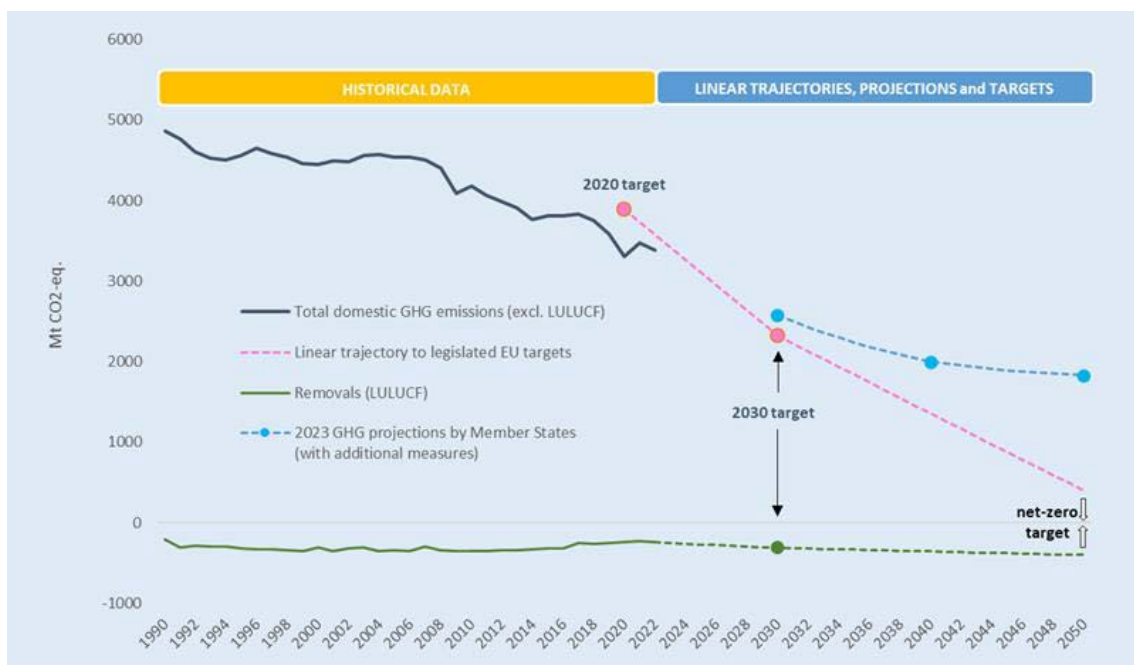
14 липня 2021 року Єврокомісія представила пакет законодавчих ініціатив «Готові до 55», що мають забезпечувати досягнення цілей та реалізацію Європейського зеленого курсу. Пакет включав 13 законодавчих пропозицій, 8 з яких передбачали перегляд чинного законодавства у сфері ВДЕ та альтернативних видів палива, енергоефективності, транспорту, схеми торгівлі викидами, скорочення викидів парникових газів та їх поглинання у секторі ЗЗЗЛГ, та 5 нових пропозицій, зокрема механізму прикордонного вуглецевого коригування [СВАМ](#), ініціативу щодо сталих авіаційних палив [ReFuelEU Aviation](#), щодо відновлюваного та низьковуглецевого палива у морському транспорті [FuelEU Maritime](#), [Кліматичного соціального фонду](#) та [Лісової стратегії](#).

Мірою прийняття актів пакету «Готові до 55» зрештою було [встановлено](#) наступні цілі: до 2030 року 40% виробленої енергії має бути з ВДЕ (попередня ціль – 32%); скорочення частки первинного та кінцевого споживання енергії до 39-41% та 36-37% відповідно; викиди вуглецю від нових автомобілів мають скоротитися на 55% у порівнянні з 2021 роком, а з 2035 року в ЄС припиниться продаж автомобілів з ДВЗ; із 2023 року авіаційний та судноплавний сектор залучається до розширеної схеми торгівлі викидами ЄС та розпочинається перехідний трирічний етап запровадження СВАМ, що буде застосовуватися до імпорту сталі, добрив, алюмінію, цементу та електроенергії, а вже з 2026 року очікується його повноцінне впровадження.

У жовтні 2023 року Єврокомісія опублікувала першу технічну оцінку прогресу у досягненні цілей кліматичної нейтральності та адаптації за результатами дворічного звітування. Висновки цієї оцінки були опубліковані в рамках [Звіту про прогрес кліматичних дій за 2023 рік](#), в окремому [Робочому документі щодо національного прогресу у впровадженні адаптації](#) та в [Робочому документі щодо прогресу в досягненні цілей Енергетичного союзу та кліматичних заходів](#), що є частиною [звіту про стан Енергетичного союзу за 2023 рік](#).

За оцінками, ЄС досяг значного прогресу в адаптації до зміни клімату, а також у здійсненні переходу на чисту енергію. ВДЕ вперше випередили викопні палива як основне джерело енергії в ЄС у 2020 році (38% електроенергії порівняно із 37% для викопного палива), 9 держав-членів ЄС відмовилися від вугілля, 13 інших взяли на себе зобов'язання встановити дату поступового припинення його використання, а ще 4 розглядають можливі терміни. Порівняно з 2019 роком викиди парникових газів у ЄС-27 у 2020 році впали майже на 10%. Безпрецедентне падіння викидів відбулося через пандемію COVID-19, яка призвела до загального скорочення викидів до 31% порівняно з 1990 роком. Споживання первинної енергії порівняно з 2019 роком скоротилося на 1,9%, а кінцеве – на 0,6%. Однак обидві цифри перевищують траєкторію, необхідну для досягнення цілей ЄС на 2020 і 2030 роки. Крім того, прогрес був нерівномірним у різних державах і регіонах. Оцінка прогресу на національному рівні показує, що держави-члени ЄС повинні вжити більше заходів щодо управління, фінансування, оцінки ризиків та застосування природних рішень, а також моніторингу, звітності та оцінки заходів з адаптації, щоб зменшити соціальну та економічну вразливість до зростаючих кліматичних загроз. Враховуючи прогрес, досягнутий ЄС, Єврокомісія [відзначила](#), що хоча й існує низка обнадійливих тенденцій, для досягнення цілі скорочення викидів парникових газів на 55% до 2030 року та кліматичної нейтральності до 2050 року знадобиться більше зусиль.

Загальні викиди ПГ в ЄС (за винятком міжнародної авіації) та поглинання (1990-2022 рр.), лінійні траєкторії до цілей ЄС та прогнози викидів, висунуті в проєктах оновлених НПЕКів (2022-2050 рр.)

Джерело: [Робочий документ щодо прогресу в досягненні цілей Енергетичного союзу та кліматичних заходів](#)

До 30 червня 2023 року держави-члени ЄС повинні були подати свої проєкти оновлених НПЕКів, врахувавши стратегічні цілі ЄЗК та [рекомендації](#) Єврокомісії. За результатами оцінювання проєктів оновлених НПЕКів Єврокомісія опублікувала окрема [комюніке](#), яке демонструє результати оцінки їх відповідності загальноєвропейським цілям. Слід зазначити, що 6 із 27 країн ЄС не подали проєкти оновлених НПЕКів у встановлений термін. Для цих країн, як і для всіх інших, Єврокомісія [надала](#) рекомендації окремо. Проєкти НПЕКів (подані у 2018 році), остаточні НПЕКи (подані у 2019 р.) та їх оцінка Європейською Комісією, а також проєкти оновлених НПЕКів (у 2023 році) країн-членів ЄС [опубліковані](#) на сайті Єврокомісії.

Незважаючи на значне скорочення викидів протягом останніх років, за прогнозними розрахунками у 2030 році викиди парникових газів будуть на 51% нижче рівня 1990 році, що на 4% менше цільового показника в 55 %, встановленого Європейським кліматичним законом. Для досягнення поставленої мети скорочення викидів до 2030 року [має](#) відбуватися майже втричі швидше, ніж середньорічне скорочення, досягнуте за останнє десятиліття.

Результати оцінки також показали, що рівень амбіцій, висунутих державами-членами ЄС у проєктах оновлених НПЕКів, дозволить досягти у 2030 році частки ВДЕ у валовому кінцевому споживанні енергії в ЄС на рівні 38,6-39,3%. Це значно вище, ніж 32%, які були встановлені раніше у Директиві (ЄС) 2018/2001 про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел ([RED II](#)); однак це менше, ніж обов'язкова частка в 42,5% (із колективним прагненням досягти цілі в 45%), встановлена в [оновленій редакції](#) цієї Директиви (RED III).

Викиди від внутрішнього транспорту (за винятком авіації), будівель, сільського господарства, малої промисловості та відходів планується скоротити на 40% до 2030 року порівняно з 2005 роком. Сукупність доступних прогнозів показує, що викиди зменшаться на 33,8%, що на 6,2% менше цілі ЄС. Лише Хорватія, Греція, Угорщина, Люксембург, Португалія, Словенія, Іспанія та Швеція не очікують відставання від своїх національних цілей по скороченню викидів у цих сферах. Обмежена кількість держав-членів ЄС (Кіпр, Чехія, Естонія, Франція, Угорщина, Литва та Румунія) розглядають у своїх планах і сценаріях прогнозування нову систему торгівлі викидами (ETS2), що охоплює види палива, які використовуються для спалювання в будівлях і секторах автомобільного транспорту.

Агрегування прогнозів у сфері ЗЗЛГ показало, що загальна чиста абсорбція все одно призведе до розриву між реальним скороченням та ціллю в обсязі від -40 до -50 млн т CO₂-екв. порівняно з цільовим показником на 2030 рік у -310 млн т CO₂-екв. Особливі ризики існують для Чехії, Естонії, Фінляндії та Франції, де спостерігається загальна тенденція до зниження показника чистої абсорбції вуглецю до 2025 року. Натомість у плані Литви представлено детальну кількісну оцінку впливу різних політик і заходів на пом'якшення клімату, а Данія, Іспанія, Нідерланди та Німеччина планують реалізацію заходів з повторного зволоження або відновлення торфовищ, які відіграють велику роль у поглинанні викидів парникових газів. Вісім держав (Бельгія, Чехія, Данія, Франція, Греція, Італія, Литва та Нідерланди) надали прогнози обсягів CO₂ для вловлювання, починаючи вже з 2025 року (сумарно 15,2 млн т на рік). Загалом країни ЄС планують уловлювати 34,1 млн т щорічно до 2030 року, з яких 5,1 млн т - з біологічних джерел.

Згідно з пакетом «Готові до 55» і планом REPowerEU, ЄС поставив перед собою мету скоротити споживання енергії на 11,7% до 2030 року порівняно з прогнозами базового сценарію ЄС до 2020 року. У порівнянні з цим новим рівнем амбіцій, у 2021 році споживання енергії в ЄС було на 31,9% вище індикативної цілі 2030 року щодо споживання первинної енергії та на 26,9% вище, ніж обов'язкова ціль 2030 року щодо кінцевого споживання енергії. Тобто, за прогнозами, кінцеве споживання енергії в ЄС може досягти 814,3 млн т н.е. у 2030 році, що відповідає скороченню на 5,8%. Це нижче попередньої цілі скорочення (Директива з енер-

гоефективності 2018 року), яка становила 956 млн т н.е., але вище поточної цілі, яка складає 763 млн т н.е. і відповідає скороченню на 11,7% (Директива з енергоефективності 2023). Серед держав-членів ЄС достатній рівень амбіцій щодо споживання первинної енергії в оновлених НПЕКах пропонують Німеччина та Нідерланди, щодо кінцевого споживання енергії – Естонія та Румунія, щодо обох показників – Чехія, Франція, Італія, Литва.

У проєктах оновлених НПЕКів більшість держав-членів ЄС не надають огляд очікуваних загальних інвестицій. Кіпр, Іспанія, Франція, Угорщина, Італія, Литва, Люксембург, Нідерланди та Румунія включили часткову оцінку інвестиційних потреб. Але жодна країна ЄС не надала оцінку розриву між потребами в інвестиціях та наявними джерелами фінансування. Мало уваги приділяється інвестиційним потребам в сільськогосподарському секторі. Тим не менш, кілька держав повідомляють про потреби в інвестиціях в енергетиці, будівельному, промислового та транспортному секторах.

Проєкти оновлених НПЕКів підтверджують, що всі держави ЄС почали поступово відмовлятися від використання твердого викопного палива для виробництва енергії. У деяких державах-членах ЄС вже не застосовується вугілля, інші взяли на себе зобов'язання поступово відмовитися до 2030 року. Однак Хорватія, Німеччина та Румунія ставлять менш амбітні цілі та планують використовувати тверде викопне паливо навіть після 2030 року. Кілька держав ЄС визначили плани поступового скорочення використання нафти та описали ймовірні наслідки цього процесу для енергетичної безпеки та нафтової інфраструктури.

У висновках Європейської Комісії також відмічалось, що вкрай важливо, щоб держави-члени ЄС повністю відобразили у своїх остаточних оновлених НПЕКах реформи та інвестиції, необхідні на їх впровадження. НПЕК має бути інструментом, який дає можливість вивчити шляхи покращення регуляторного середовища для залучення приватних інвестицій, а також визначити, як ефективно використовувати державні кошти (національні джерела та фінансування ЄС) для залучення приватних інвестицій. Це у т. ч. стосується того, як держави використовуватимуть Фонд відновлення та стійкості, політику згуртованості (включаючи Фонд справедливого переходу), Спільну сільськогосподарську політику та фонди інновацій та модернізації. Гарні кейси у питаннях залучення приватних інвестицій мають Естонія та Італія, які передбачають заходи для підтримки розвитку венчурного капіталу, Люксембург, який планує використовувати державні фінанси для мобілізації приватних інвестицій, а також тестові платформи та інноваційні екосистеми Фінляндії.

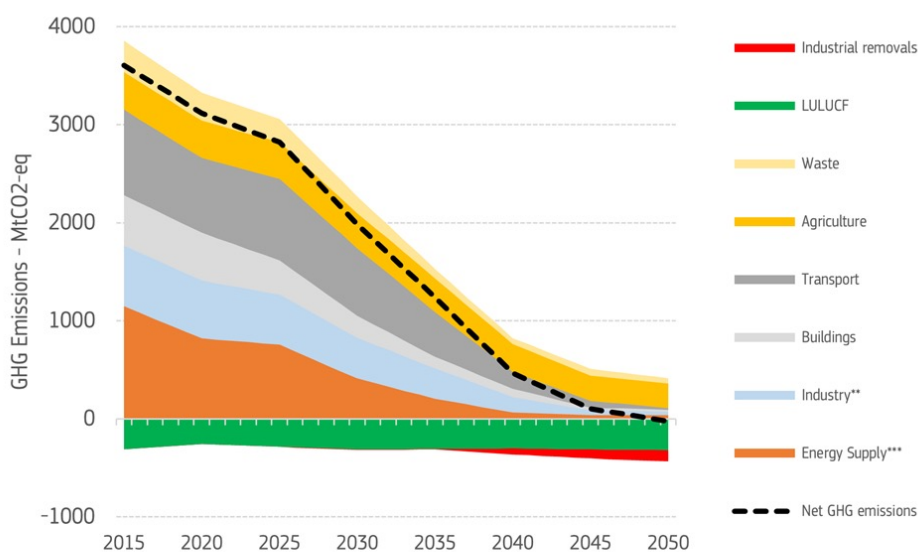
[Відмічається](#), що додаткові зусилля та заходи найбільше потрібні у сферах, які все ще потребують значного скорочення викидів (наприклад, будівлі та транспорт), де прогрес є надто повільним (сільське господарство) або де останніми роками спостерігається тенденція до погіршення, як у випадку з поглинанням вуглецю (сектор ЗЗЗЛГ).

Враховуючи результати [загальноєвропейської оцінки](#) та окремі [рекомендації](#), надані Єврокомісією відповідно до Європейського кліматичного закону кожній країні ЄС у грудні 2023 року – на початку 2024 року, держави-члени ЄС мають доопрацювати проєкти оновлених НПЕКів та подати їх фінальні версії до 30 червня 2024 року.

Отже, оцінка Єврокомісії показує, що країни-члени ЄС перебувають на правильному шляху і по ряду ключових показників їх результати перевищили цілі, які ставилися у 2018 році. Але залишаються прогалини в амбіціях щодо досягнення нещодавно погоджених підвищених цілей і завдань на 2030 рік, що є очікуваним, враховуючи короткий проміжок часу між завершенням розробки пакету «Готові до 55» і поданням проєктів оновлених НПЕКів.

Відповідно до Європейського кліматичного закону, у лютому 2024 року Єврокомісія [представила](#) свою оцінку кліматичної цілі ЄС до 2040 року й рекомендувала скоротити чисті викиди парникових газів ЄС на 90% до 2040 року порівняно з 1990 роком.

Прогнозовані тенденції викидів ПГ у різних галузях промисловості ЄС з урахуванням цілі-2040

*Source: PRIMES, GAINS, GLOBIOM

**Excluding non-BECCS industrial removals

***Including Bioenergy with carbon capture and storage (BECCS)

Джерело: [Єврокомісія](#)

Європейський парламент і країни-члени ЄС обговорять цю ціль, і надалі Єврокомісія висує відповідні законодавчі пропозиції.

2.3. Рекомендації

Уряду України (Мінекономіки):

- Доопрацювати проєкт НПЕК з урахуванням моделювання у сфері ЗЗЗЛГ та рекомендацій Єврокомісії, які вона висловлювала в ході оцінки проєктів оновлених НПЕКів країн ЄС і які стосувались: посилення заходів зі скорочення викидів у сферах транспорту, будівель, сільського господарства, малої промисловості, відходів та ЗЗЗЛГ; формування сприятливого бізнес-середовища зі спрощеним нормативним регулюванням, конкурентоспроможністю та інноваційними рішеннями для нарощення «чистих» технологій; надійної оцінки інвестиційних потреб, яка була б підкріплена конкретними заходами із залучення приватного фінансування; інтеграції питань біорізноманіття, відновлення природи та ЗЗЗЛГ з метою збільшення природного поглинання вуглецю; планомірної політики скасування субсидій на викопне паливо та інше.
- Врахувати під час доопрацювання НПЕК успішні кейси держав ЄС у певних аспектах формування державної кліматичної політики, наприклад: досвіду Фінляндії, Італії, Португалії у розробці планів забезпечення диверсифікованого доступу до газу або джерел енергії з низьким вмістом вуглецю; підходів до мобілізації приватних інвестицій Естонії, Італії, Люксембургу, Фінляндії, у тому числі за рахунок використання державних фінансів, тестових платформ та інновацій; заходів з повторного зволоження або відновлення торфовищ, які планують Данія, Іспанія, Нідерланди та Німеччина та ін.

Уряду України (Міндовкілля):

- При супроводі законопроекту «Про основні засади державної кліматичної політики» включити до його положень ряд стратегічних документів (МЕПи, Стратегію формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, план заходів з реалізації кліматичної політики України в рамках участі в глобальній ініціативі із скорочення викидів метану “Global Methane Pledge”), які мають пряме відношення до кліматичної політики, визначити їх місце у кліматичній архітектурі та/або узгодженість з іншими стратегічними документами, розробка яких передбачена законопроектом.

Також доцільно додати норму, що передбачає затвердження порядків розробки Довгострокової стратегії й Національно-визначеного внеску, а також включити вимогу, що при розробці порядків підготовки стратегічних документів слід враховувати норми Регламенту (ЄС) 2018/1999.

Слід опрацювати механізми фінансового забезпечення заходів державної допомоги й підтримки на впровадження заходів для «зеленого» розвитку та пом'якшення зміни клімату та/або адаптації до неї, що передбачають використання цільових фондів, певних видів податків та надходжень до державного бюджету, включаючи доходи від торгівлі квотами на викиди парникових газів.

- Запровадити підхід, який би передбачав міжрегіональне узгодження кліматичних та енергетичних цілей таким чином, щоб сумарно заходи усіх регіонів давали достатній ефект для досягнення загальнонаціональних цілей.
- Узгодити показники звітності Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року з переліком індикативних показників, які мають бути включені до інтегрованої звітності у сфері енергетики та клімату відповідно до положень Регламенту (ЄС) 2018/1999, визначити конкретні кількісні індикатори або передбачити посилання на стратегічні документи, які визначатимуть їх кількісне цільове значення.
- Узгодити перелік стратегічних документів, розробка яких передбачаються проектом «Про основні засади державної кліматичної політики», з переліком стратегічних документів, зазначених у проекті Стратегії (зокрема, це стосується секторальних, регіональних та місцевих стратегій та планів скорочення викидів).
- Додати до операційного плану заходів Стратегії завдання з розробки секторальних, регіональних та місцевих стратегій та планів скорочення викидів парникових газів та затвердження порядків розробки ряду стратегічних документів у сфері енергетики та клімату.

Уряду України

- Узгодити основну довгострокову кліматичну ціль по досягненню кліматичної нейтральності, синхронізувавши її із ціллю ЄС (2050 рік);
- Організувати систему імплементації політик і заходів НПЕК, а також дворічну інтегровану звітність про прогрес у сфері енергетики та клімату як того вимагає Регламент (ЄС) 2018/1999, включивши до її складу показники, визначені Статтями 17-25 та Додатком IX цього Регламенту.

ВРУ

- Прийняти Закон «Про основні засади державної кліматичної політики» до кінця 2024 року.

Місцевим державним (військовим) адміністраціям та органам місцевого самоврядування

- Передбачити на етапі розробки місцевих планів скорочення викидів парникових газів та МЕПів механізм узгодження цільових показників з цілями та завданнями регіональних планів скорочення викидів та НПЕК України.

3.1. Ситуація в Україні

Регуляторні та законодавчі ініціативи

- **03.01.2024 р.** постановою КМУ №4 [внесено](#) зміни до переліку підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, у тому числі споруд для підземного зберігання нафти, газу та інших речовин і матеріалів, зокрема замінено формулювання «Свердловина для закачування шахтних, кар'єрних та рудникових вод з метою запобігання затопленню шахт, кар'єрів та рудників під час видобування корисних копалин та свердловини для повернення супутньо-пластових вод нафтогазових родовищ до підземних горизонтів» на «Підземна споруда (підземне сховище) для захоронення відходів виробництва нафтогазової галузі і супутніх вод».
- **09.01.2024 р.** [прийнято](#) постанову КМУ №68 «Про внесення змін до Положення про порядок надання гірничих відводів», якою вилучено норму щодо можливості надання гірничих відводів для поховання шкідливих речовин і відходів виробництва, скидання стічних вод у виняткових випадках та у разі дотримання спеціальних вимог і умов щодо їх знешкодження, утилізації чи розробки спеціальної технології поховання.
- **11.01.2024 р.** Міндовкілля [наказом](#) №49 внесло зміни до пункту 1 наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 28.03.2023 р. №176 «Про затвердження примірних угод про умови користування надрами», доповнивши перелік примірних угод. Наказом затверджені:
 - примірна угода про умови користування надрами з метою геологічного вивчення ділянок надр корисних копалин місцевого значення;
 - примірна угода про умови користування надрами з метою геологічного вивчення, в тому числі дослідно-промислової розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення;
 - примірна угода про умови користування надрами з метою геологічного вивчення нафтогазоносних надр, у тому числі дослідно-промислової розробки родовищ.
- **30.01.2024 р.** [постановою](#) КМУ №101 внесено зміни у додаток до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Передбачено публікацію розділу «Інформація щодо гірничих відводів, наданих для розробки родовищ корисних копалин підземним способом».
- **01.02.2024 р.** Комітет Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг [розглянув законопроект](#) №6133 від 05.10.2021 р. «Про внесення змін до Закону України «Про нафту і газ» щодо визначення критичних сховищ газу та критичних магістральних трубопроводів транспортування газу» та рекомендував прийняти акт у другому читанні разом із правками, напрацьованими комітетом.
- **07.02.2024 р.** прийнято [Закон](#) України №3577-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення платоспроможності окремих державних підприємств у сфері енергетики, що перебувають у критичному стані». Закон продовжує термін дії мораторію на реалізацію виконавчих проваджень та заходів примусового виконання рішень щодо державних вугледобувних підприємств, накладення арештів та заборон відчуження майна у таких виконавчих провадженнях, мораторію

на порушення справ про банкрутство державних вугледобувних підприємств – з 1 січня 2024 року до 1 січня 2025 року. Поширюється термін дії мораторію на виконавчі провадження на ДП «Східний гірничо-збагачувальний комбінат» та операторів систем розподілу електричної енергії, на території яких станом на 31 грудня 2023 року ведуться бойові дії або які знаходяться в окупації.

- **09.02.2024 р. прийнято** постанову КМУ №169 «Деякі питання використання (реалізації) частини виробленої продукції, що залишається у власності держави відповідно до угоди про розподіл продукції (природного газу)», якою визначено порядок використання (реалізації) державної частки розподіленого природного газу. Дочірня компанія «Газ України» АТ «НАК «Нафтогаз України» визначена уповноваженою особою на здійснення всіх дій з вуглеводнями у разі відбору належної державі частки у прибуткових вуглеводнях в натуральній формі в рамках виконання укладених угод про розподіл вуглеводнів (УРП), в процесі реалізації частини виробленої продукції, розподіленої згідно з УРП, що залишається у власності держави в натуральній формі.
- **20.02.2024 р.** Міндовкілля [розпочало](#) громадське обговорення законопроекту «Про управління відходами видобувної промисловості».
- **28.02.2024 р.** Міндовкілля [затвердило](#) наказ №212 «Про затвердження Порядку та умов страхування ризиків при промисловій розробці родовищ нафти і газу».
- **01.03.2024 р.** Держгеонадра [опублікувала](#) до обговорення законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення законодавства у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр». Актом пропонується доповнити перелік підстав для зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами, зокрема через невнесення або несвоєчасне внесення надкористувачем рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин, за поданням Державної податкової служби. Окрім цього, пропонуються зміни до Кодексу України про надра щодо включення плати за компенсацію вартості первинної та вторинної геологічної інформації до складу спеціального фонду державного бюджету, звідки Держгеонадра зможуть їх використовувати на підготовку і проведення аукціонів, ведення каталогів та баз даних, обробки та оцифрування геологічної інформації і таке подібне.
- **13.03.2024 р.** Держгеонадра [опублікувала](#) до обговорення проєкт постанови «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу геологічного середовища». Проєкт [Порядку](#) розроблено на виконання Закону України від 20.03.2023 р. № 2973-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля». Метою є запровадження оцінки стану геологічного середовища та його змін під впливом господарської діяльності. Об'єктами моніторингу геологічного середовища виступають: мінерально-сировинна база; масиви підземних вод; екзогенні геологічні процеси; ендегенні геологічні процеси; геохімічний стан ландшафтів; геофізичні поля.
- **18.03.2024 р.** Міндовкілля [скасувало](#) наказ від 12.03.2024 р. №253 «Про затвердження Порядку та умов страхування ризиків при дослідно-промисловому та промисловому видобуванні і використанні газу (метану) вугільних родовищ».
- **18.03.2024 р.** до Верховної Ради України внесено [проєкт](#) закону №11089 «Про внесення змін до деяких законів України щодо управління майном вугледобувних підприємств, військовим майном та іншим державним майном», який передбачає зміни до процедури приватизації вуглевидобувних об'єктів, яка регулюється положеннями Закону України «Про особливості приватизації вугледобувних підприємств», у т. ч. застосування електронних аукціонів та створення переліку об'єктів, на які поширюється дія спеціального законодавства.

- **21.03.2024 р.** Комітет Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг розглянув [законопроект](#) №6227 від 27.10.2021 р. про внесення змін до Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року. Комітет [рекомендував](#) головному Комітету з питань екологічної політики та природокористування внести законопроект на розгляд Верховної Ради України для його прийняття за основу у першому читанні.
- у Верховній Раді готується до другого читання [законопроект](#) №6133 від 05.10.2021 р. «Про внесення змін до Закону України «Про нафту і газ» щодо визначення критичних сховищ газу та критичних магістральних трубопроводів транспортування газу».

Новини уряду, ЦОВВ, компаній

- Завдяки проведеній у 2023 році реформі надрокористування прибутки галузі від аукціонів за рік [сягнули](#) рекордних понад 2 млрд грн. Найпопулярнішими корисними копалинами в Україні стали пісок, торф та бурштин. Загалом Держгеонадра у 2023 році видали 465 спецдозволів, що на 68% більше, ніж 2022 року.
- Голова Держгеонадр Роман Опімах [повідомив](#), що служба ініціювала створення Геолого-інвестиційного паспорта ТГ для того, аби інвестори мали можливість отримати всі необхідні дані про родовища на території окремої громади. Довідник міститиме опис родовищ, запасів і карти корисних копалин, небезпечні екзогенні геологічні процеси, перелік спецдозволів і контурів ліцензійних ділянок, наявні звіти геолого-розвідувальних робіт, а також аналіз матеріалів Державної геологічної карти в масштабі 1:200 000 для пошуку об'єктів, перспективних для інвестування.
- В електронному [кабінеті](#) надрокористувача вже протягом місяця функціонує сервіс подання відомостей до Каталогу геологічної інформації. Відомості про первинну та вторинну геологічну інформацію підлягають обліку в Каталозі відомостей про геологічну інформацію, відповідно до [Порядку](#) розпорядження геологічною інформацією, затвердженого постановою КМУ від 7.11.2018 р. №939. Приймання геологічних звітів на державне зберігання до Державного геологічного фонду здійснюється після внесення даних про первинну геологічну інформацію до Каталогу. Надрокористувачі вже подали повідомлення про 56 одиниць первинної геологічної інформації. Також до Каталогу потрібно вносити інформацію про створення, придбання, передачу права власності на геологічну інформацію або надання права користування геологічною інформацією надрокористувачем, який є власником або користувачем такої інформації. Після завершення воєнного стану відомості Каталогу будуть доступні на Державному геологічному порталі.
- 20.02.2024 р. Міненерго та Багатостороння група з імплементації Ініціативи прозорості видобувних галузей (ІПВГ) [презентували](#) національний [Звіт за Стандартом ІПВГ за 2022 рік](#). (додаткові звітні дані представлені на [Порталі](#) даних видобувної галузі України). У дев'ятому Звіті ІПВГ України представлені підсумки діяльності 11 видобувних галузей протягом 2022 року (видобування кам'яного вугілля, природного газу й нафти, руд заліза, титану, марганцю, глин вогнетривких, глин тугоплавких, піску кварцового, каміння будівельного, руд урану, а також галузі транспортування природного газу й нафти). Вперше до сфери охоплення Звіту ІПВГ було додано руди урану.
- КМУ [затвердив](#) План України для програми підтримки ЄС Ukraine Facility, який серед іншого [передбачає](#) кілька реформ для сектору управління критично важливими матеріалами, зокрема:
 - ▣ Покращення планування та забезпечення оптимальних умов для залучення стратегічних інвесторів (визначення на законодавчому рівні термінів «стратегічна» та «критична» сировина, проведення регулярної методологічної оцінки

ризиків рівня безпеки її постачання, актуалізація пріоритетів Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року, прийняття відповідного закону, зміцнення інституційної спроможності Держгеонадр щодо участі у реалізації регламенту ЄС про критичні сировинні матеріали;

- ▣ Вдосконалення адміністративних процедур (формування портфоліо інвестиційних проєктів, початок проведення міжнародних тендерів УРП із забезпеченням їх прозорості та цифровізацію доступу до геоінформації та сервісних послуг регулятора);
- ▣ Використання сучасних технологій видобутку та інтеграція України в сучасні переробні ланцюги створення вартості (затвердження та публікація звіту щодо оцінки законодавчого запровадження обов'язкової екологічної, соціальної та управлінської звітності (ESG) для добувної галузі з рекомендаціями щодо подолання наявних правових бар'єрів).

Вплив війни, оцінка збитків та відновлення

- За даними [Звіту за Стандартом ІПВГ 2022 року](#), повномасштабне вторгнення РФ призвело до негативного темпу приросту ВВП на 15,83% видобувних галузей, з відповідним зменшенням показника ВВП на 55,6 млрд грн у грошовому вимірі.

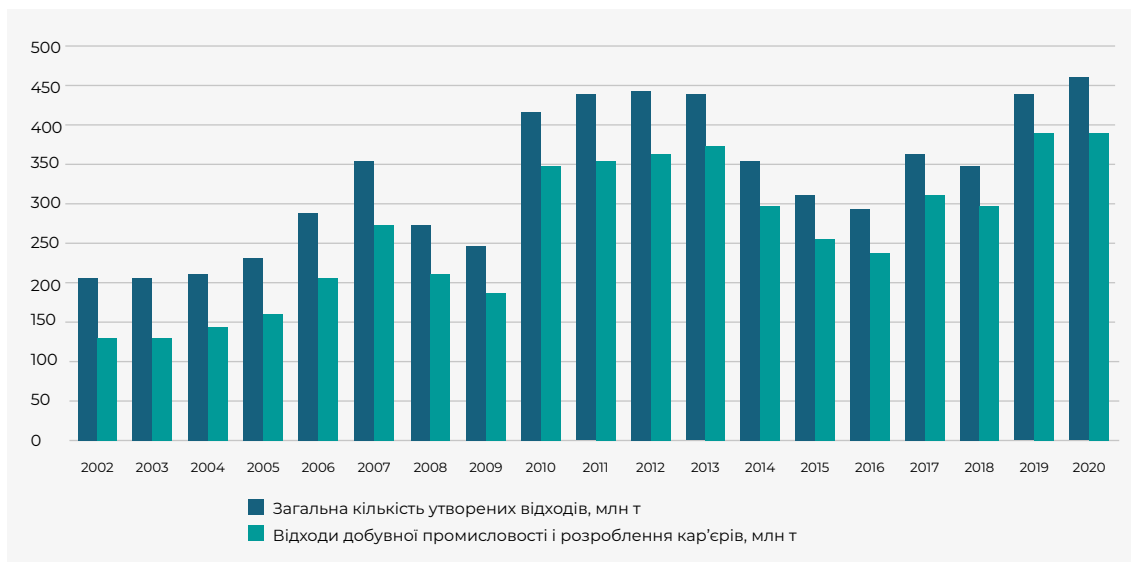
3.1.1. Управління відходами видобувної промисловості

Відходи видобувної промисловості [становлять](#) найбільшу частку від усіх відходів в Україні. Вони утворюються в процесі видобутку, збагачення та переробки корисних копалин. Деякі з них містять небезпечні хімічні речовини і є загрозою для довкілля та здоров'я людей. В Україні найпоширенішим способом поводження з такими відходами є розміщення їх у відвали, шламосховища, хвостосховища, полігони та інші накопичувачі. Такий спосіб зберігання займає землі, в тому числі й родючі, та досить часто є джерелом забруднення повітря, ґрунтів і підземних вод.

Великі обсяги утворення відходів видобувної промисловості [зумовлені](#) тим, що часто кількість корисних копалин становить лише невелику частку загальної маси видобутого матеріалу. Обсяги їх утворення в Україні є найвищими серед європейських держав. Накопичення залишилися ще з часів СРСР та з кожним роком зростають, в тому числі й через те, що держава ніколи не опікувалась питанням комплексного управління відходами видобувної галузі.

Ще до повномасштабного вторгнення РФ, обсяги утворення таких відходів в Україні були найвищими серед країн Європи. За [даними](#) Держстату, відходи від добувної промисловості та розроблення кар'єрів становили 391,1 млн т у 2020 році, що становить 84,6% від загального обсягу відходів України. Обсяги утворення відходів видобувної промисловості суттєво зросли протягом останнього десятиліття: у 2002-2003 рр. вони були на рівні 130 млн т на рік.

Утворення відходів, млн т

Джерело: Держстат

На території України [наявні](#) 344 місця для накопичення відходів добувної промисловості. Багато з них не відповідають нормам екологічної безпеки і становлять небезпеку забруднення значних територій. Вони залишились у “спадок” з радянських часів та досі продовжують накопичуватися. Більшу половину утворених промислових відходів, у тому числі відходів видобутку, після попереднього відсортування або поділу на фракції можна було б знову переробити як мінеральну сировину.

Також їх можна було б реалізувати іншим галузям економіки та використати повторно (як от щебінь після видобутку руди чи золу для цементу після видобутку вугілля). В ЄС рівень використання вторинної сировини – металургійних шлаків, золошлакової продукції тощо – у будівництві та цементній галузі [сягає](#) 90% та 45%, в Україні – 45% та 8%, відповідно.

Наразі [немає](#) уніфікованого нормативно-правового акту, спрямованого на врегулювання питань управління відходами видобувної промисловості. Уклавши Угоду про асоціацію з ЄС, Україна зобов'язалася імплементувати низку асquis, зокрема Директиву 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості. Цей документ передбачає заходи, процедури та вказівки для запобігання або зменшення, наскільки це можливо, будь-яких несприятливих впливів на довкілля, зокрема воду, повітря, ґрунт, фауну, флору та ландшафт, а також будь-яких ризиків для здоров'я людини, спричинених поведінням із відходами видобувних галузей.

На підставі згаданої Директиви, а також внесення змін і доповнень до Директиви 2004/35/ЄС, Міндовкілля підготувало та [опублікувало](#) для громадського обговорення [проект закону](#) “Про управління відходами видобувної промисловості”. Законопроектом [пропонується](#):

- затвердити національну термінологію у сфері промислових відходів відповідно до європейської, нову класифікацію об'єктів для відходів видобувної промисловості;

Законопроект передбачає, що до категорії «А» відносяться об'єкти для відходів видобувної промисловості за умови, що вони відповідають принаймні одному з таких критеріїв:

- 1) *за результатами оцінки ризику, здійсненої з урахуванням існуючого або можливого розміру об'єкта, його розташування та впливу на навколишнє природне середовище, існує загроза настання аварії у разі пошкодження або неправильного функціонування об'єкта, його частин та споруд, наприклад у разі обрушення відвалу або прориву дамби; або*

2) об'єкт містить небезпечні відходи, обсяг яких перевищує показник, встановлений у порядку віднесення об'єктів для відходів видобувної промисловості до об'єктів категорії «А»; або

3) об'єкт містить небезпечні хімічні речовини (продукцію), концентрації яких перевищують показники, встановлені у порядку віднесення об'єктів для відходів видобувної промисловості до об'єктів категорії «А».

Для таких об'єктів мають запроваджуватися системи управління та контролю ризиків і потенційних небезпечних ситуацій з метою запобігання аваріям, та більш строгі правила експлуатації.

У Директиві 2006/21/ЄС до категорії А відносять об'єкти з утилізації відходів, якщо:

1) збій або неправильна операція, наприклад, обвал терикону або прорив дамби, може призвести до великої аварії на основі оцінки ризику з урахуванням таких факторів, як теперішній або майбутній розмір, розташування та екологічний вплив об'єкта з утилізації відходів; або

2) містить відходи, класифіковані як небезпечні відповідно до Директиви 91/689/ЄЕС, що перевищують певний пороговий рівень; або

3) містить речовини або препарати, класифіковані як небезпечні згідно з Директивами 67/548/ЄЕС або 1999/45/ЄС, що перевищують певний поріг.

- визначити обов'язки суб'єктів у сфері управління відходами видобувної промисловості, врегулювати діяльність суб'єкта господарювання в сфері видобувної галузі під час управління відходами видобувної промисловості, експлуатації об'єктів для управління такими відходами, закриття та здійснення пост-експлуатаційних заходів щодо таких об'єктів;
- впровадити ряд норм щодо планування діяльності з управління відходами видобувної промисловості та запобігання аваріям, регулювання питання щодо техногенних родовищ та покинутих об'єктів;

Оператори, які здійснюють видобувну діяльність та/або експлуатують об'єкти для відходів видобувної промисловості зобов'язані, серед іншого:

» розробити плани управління відходами (документ, що містить технологічні рішення, умови та заходи щодо управління відходами видобувної промисловості);

» використовувати під час управління відходами видобувної промисловості, експлуатації та здійснення пост-експлуатаційних заходів найкращі доступні технології та методи управління (НДТМ). Вимоги щодо НДТМ набирають чинності з дня набрання чинності методичними рекомендаціями щодо НДТМ у сфері управління відходами видобувної промисловості, але не раніше ніж через 4 роки з дня припинення або скасування воєнного стану;

» провести геолого-економічну оцінку запасів та ресурсів корисних копалин, що містяться у відходах видобувної промисловості, крім розкривних порід, протягом 12 календарних місяців після накопичення їх в обсязі, що перевищує граничне значення, визначене у плані управління відходами, або передати такі відходи іншому суб'єкту господарювання для цілей здійснення геолого-економічної оцінки запасів.

Оператор, який провів геологічно-економічну оцінку запасів та ресурсів корисних копалин, що містяться у відходах видобувної промисловості, та забезпечив затвердження таких запасів, апробацію прогнозних (перспективних) ресурсів

Державною комісією України по запасах корисних копалин, має право отримати спеціальний дозвіл на користування надрами щодо відповідного техногенного родовища без проведення аукціону та без сплати збору за надання спеціального дозволу на користування надрами.

- визначити вимоги щодо надання адміністративних послуг, у тому числі отримання дозвільних документів у сфері управління відходами, а також щодо державного нагляду (контролю) у сфері управління відходами видобувної промисловості;
- встановити вимоги до фінансового забезпечення для оператора, який має намір здійснювати експлуатацію або експлуатує об'єкт для відходів видобувної промисловості;

Фінансове забезпечення може надаватися у формі:

- 1) банківської гарантії, наданої у встановленому законодавством порядку, та/або*
- 2) грошових коштів, розміщених на рахунку умовного зберігання (ескроу), та/або*
- 3) страхування можливих витрат та інших збитків уповноваженого органу у разі порушення оператором своїх обов'язків по здійсненню пост-експлуатаційних заходів.*

Положень щодо фінансового забезпечення набирають чинності через 5 років з дати набрання чинності цим Законом, але не раніше набрання чинності Законом про внесення змін до Податкового кодексу щодо відміни екологічного податку за розміщення відходів видобувної промисловості.

- впровадити відповідальність за порушення законодавства у сфері управління відходами видобувної промисловості.

Отже, законопроект в цілому відповідає нормам Директиви 2006/21/ЄС, окреслює основні питання управління відходами видобувної промисловості, але залишає також широке коло питань для подальшого врегулювання підзаконними актами. Для належної імплементації європейських норм управління відходами видобувної промисловості, необхідно забезпечити, щоб підзаконні акти також розроблялися у відповідності до *acquis* ЄС.

В рамках реформи управління відходами передбачено також встановлення окремих ставок екологічного податку за розміщення відходів видобувної промисловості. 03.01.2024 р. Міндовкілля [опублікувало](#) повідомлення про оприлюднення законопроекту «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо екологічного податку, що справляється за захоронення відходів та розміщення видобувних відходів». Акт передбачає зміни до Податкового кодексу відповідно до нової класифікації відходів, яку ввів рамковий Закон «Про управління відходами», та встановлення 4 базових ставок податку:

- за захоронення небезпечних відходів;
- за захоронення відходів, що не є небезпечними;
- за розміщення небезпечних відходів видобувної промисловості;
- за розміщення відходів видобувної промисловості, що не є небезпечними;

а також підвищувальних або понижувальних коригуючих коефіцієнтів для окремих видів відходів. Захоронення надзвичайно небезпечних відходів не передбачається.

3.2. Міжнародний досвід

3.2.1. Управління відходами видобувної промисловості

Відходи видобувної промисловості складають найбільшу частку від усіх відходів не лише в Україні, а і в багатьох інших країнах світу. При видобутку та переробці мінеральних ресурсів утворюється великий обсяг відходів, до складу яких входять верхні шари ґрунту, пусті породи та хвости (після видобутку корисних копалин). Частина з цих відходів є інертною і навряд чи завдасть шкоди навколишньому середовищу, однак інша частина може містити велику кількість небезпечних речовин.

Для запобігання або зменшення будь-якого негативного впливу на довкілля через управління відходами видобувної промисловості в ЄС прийнята окрема [Директива 2006/21/ЄС](#), яка також внесла зміни до [Директиви 2004/35/ЄС](#), передбачивши екологічну відповідальність у разі порушення норм управління відходами видобутку.

Директива 2006/21/ЄС запроваджує заходи щодо безпечного поводження з відходами, що є результатом видобутку, обробки та зберігання мінеральних ресурсів і роботи кар'єрів, зобов'язує оператора (суб'єкта господарювання) отримувати дозвіл на експлуатацію об'єкта з утилізації відходів добувної промисловості. Дозвіл визначає умови експлуатації таких об'єктів з урахуванням НДТМ для управління відходами видобувної промисловості ([MWEI BREF, 2018](#)).

Європейський [список відходів](#) забезпечує довідкову термінологію і загальне кодування в класифікації небезпечних відходів. Присвоєння кодів відходів впливає на транспортування, дозволи, рішення щодо придатності до переробки відходів або є основою для статистики відходів.

Держави-члени ЄС повинні забезпечити, щоб оператор склав план управління відходами для мінімізації, обробки, відновлення та видалення відходів видобутку, враховуючи принципи сталого розвитку. Цілями плану управління відходами повинні бути:

- запобігання утворенню відходів або зменшення їх та їхньої шкідливості (у т.ч. здійснювати заповнення відходами видобування гірничих виробок після видобутку, наскільки це є технічно й економічно доцільним та екологічно раціональним; повернення верхнього шару ґрунту на місце після закриття об'єкту розміщення відходів; використання менш небезпечних речовин для оброблення мінеральних ресурсів);
- заохочення до відновлення відходів видобування шляхом рециклінгу, повторного використання або рекуперації таких відходів, якщо це є екологічно раціональним відповідно до чинних екологічних стандартів;
- забезпечення коротко- і довгострокового безпечного видалення відходів видобування, зокрема беручи це питання до уваги на етапі проєктування, управління під час експлуатації та після закриття об'єкта розміщення відходів та обираючи проєкт, який потребує мінімального, а якщо можливо, не потребує зрештою жодного моніторингу, контролю та управління, запобігає або принаймні мінімізує будь-які довгострокові негативні наслідки та забезпечує довготривалу геотехнічну стабільність будь-яких дамб або відвалів.

План управління відходами обов'язково повинен містити класифікацію об'єкта розміщення відходів відповідно до критеріїв, визначених у [додатку III](#) та характеристику відходів згідно з [додатком II](#) Директиви. Для об'єктів розміщення відходів категорії А, за винятком тих об'єктів розміщення відходів, що підпадають під дію Директиви 96/82/ЄС, кожен оператор, перед початком експлуатації, повинен розробити політику запобігання значним аваріям для управління відходами видобування та ввести в дію систему управління безпекою, а також ввести в дію внутрішній план дій в аварійних ситуаціях.

Директива 2006/21/ЄС визначає процедуру подання заявки на дозвіл експлуатації об'єкта розміщення відходів, участь громадськості в ході надання дозволу, норми будівництва та управління об'єктами розміщення відходів та процедури закриття таких об'єктів.

3.3. Рекомендації

ВРУ:

- Забезпечити розгляд та прийняття законопроекту “Про управління відходами видобувної промисловості” протягом 2024 року, забезпечити відповідність прийнятого закону нормам Директиви 2006/21/ЄС.

Уряду України (Міндовкілля):

- Включити у законопроект “Про управління відходами видобувної промисловості” конкретні порогові значення для визначення порядку віднесення об'єктів відходів видобувної промисловості до об'єктів категорії «А», орієнтуючись на норми Директив 91/689/ЄЕС, 67/548/ЄЕС та 1999/45/ЄС;
- Налаштувати систему обліку та проведення інвентаризації накопичених відходів видобувної промисловості у регіонах, встановити їх власність (особливої уваги потребують об'єкти промислових відходів, оператор яких невідомий);
- Розпочати роботу над створенням Реєстру операторів відходів видобувної промисловості, сформувати впорядковану базу промислових відходів з визначенням їх об'єму, хімічного складу, токсичності та шкідливості, ризиків виникнення аварій тощо, визначити техногенні об'єкти діяльність яких може спровокувати виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру;
- Формувати державну політику, спрямовану на стимулювання використання відходів видобувної промисловості як вторинного ресурсу або проведення їх подальшої утилізації/переробки, видалення шляхом застосування відповідних технологій, у т.ч. інноваційних;
- Забезпечити переклад та затвердження НДТМ у сфері управління відходами видобувної промисловості (MWEI BREF, 2018), прибрати із частини 6 статті 5 законопроекту “Про управління відходами видобувної промисловості” формулювання про рекомендаційний характер методичних рекомендацій НДТМ, оскільки в частині 1(3) статті 23 передбачено обов'язок оператора використовувати НДТМ;
- Уточнити в законопроекті “Про управління відходами видобувної промисловості” норми щодо радіоактивних відходів видобутку, зокрема порядок визначення таких відходів як радіоактивних, суб'єкти та методи такого визначення.

Уряду України (Мінфіну, Міндовкілля):

- Розробити механізм передачі та використання коштів фінансового забезпечення уповноваженим державним органам у разі нездійснення оператором об'єкта для відходів видобувної промисловості пост-експлуатаційних заходів (утримання після закриття, рекультивациі земель, контролю та моніторингу) та визначити порядок виконання відповідних заходів державою.

Уряду України (Міндовкілля, інші релевантні ЦОВВ):

- Забезпечити, щоб підзаконні акти до законопроекту “Про управління відходами видобувної промисловості” розроблялися у відповідності до acquis ЄС та забезпечили належну імплементацію норм європейського права.

Операторам об'єктів для відходів видобувної промисловості:

- При плануванні діяльності з управління відходами видобувної промисловості враховувати методичні рекомендації [НДТМ](#) та відомості [керівного документа](#) щодо найкращих практик у планах управління відходами видобувної промисловості.

DiXi Group

+38 044 253 66 94

вул. Інститутська 18 а, офіс 2

author@dixigroup.org

dixigroup.org

